

ELANUL

Nr. 107
IANUARIE
2011

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Doamna Soleștilor, Doamna României

Prof. Dan RAVARU

În constelația luminoasă a personalităților pe care județul Vaslui le-a dăruit României, Elena Cuza ocupă un loc aparte, impresionând prin unicitatea imaginii sale. Într-un secol dominat de glorioși bărbați de stat - în primul rând soțul său, Alexandru Ioan Cuza - fragilitatea aparentă a fiicei Soleștilor se distinge cu atât mai mult, înfăptuirile sale egalându-le pe cele ale marilor oameni politici.

Elena Rosetti, viitoarea prima Doamnă a României s-a născut la 17 iunie 1825, dintr-o strălucită familie de origine voievodală - întemeietorul fiind domnitorul Moldovei Antonie Ruset, având numeroase ramuri, atât în Moldova cât și peste Milcov. Ramura Rosetti - Solescu, din care provenea direct, era înrudită cu mari familii boierești ca Sturdza, Balș, Cantacuzino, Catargi etc. Primii ani ai copilăriei îi petrece la Solești sub privegherea blândului său tată lordache Rosetti.

Spre deosebire de acesta, "mama sa Ecaterina (Catinca) avea o personalitate accentuată, dominatoare, care s-a exercitat uneori tiranic asupra micuței Elena, determinându-i o oarecare timiditate în

raporturile cu cei din jur. A urmat o perioadă de intensă pregătire intelectuală la moșia

Scheia, a unchiului sau Constantin Sturdza. Boier luminat, întemeiase un mic pension

pentru copiii săi dar și ai rudelor apropiate, unde se făceau studii serioase, în primul rând de limbi străine. De la 14 ani, își face debutul în societatea ieșeană distingându-se de la bun început prin preocupări culturale și de ordin social. În acest mediu elevat îl va cunoaște pe Alexandru Ioan Cuza, căsătorindu-se cu el la 30 aprilie 1844, la Solești. Urmându-și soțul, se muta la Galați și de pe acum apar semnele viitoarelor sale nefericiri. Nu reușește să se integreze în societatea locală dominată de strălucitorul său soț, trebuie să medieze între acesta și mama sa, care-l privea cu multă suspiciune. A venit însă anul revoluționar 1848, mișcarea din Moldova avându-i printre conducătorii săi și pe Alexandru Ioan Cuza. După înfrângerea mișcării, vor fi arestați cu toții, duși la Galați de unde urmau să fie exilați în Turcia. Atunci, timida, sfoasă și firava domniță de la Solești dovedește nebanuite calități, își amanează bijuteriile și cu banii obținuți reușește să devieze drumul exilaților la Brăila unde, în colaborare cu consulul Angliei, organizează o spectaculoasă evadare.

- continuare în pagina 18 -

Vertebratele pleistocene de la Zorleni – Dealul Bour

Vlad CODREA¹, Daniel BEJAN²,
Laurențiu URSACHI³, Alexandru SOLOMON⁴

Ultimul ciclu de sedimentare din Platforma Scitică are ca episod final depunerea unor acumulări recente de sedimente continentale pleistocene și holocene, adică ceea ce runit, formează Cuaternarul. Investigarea acestora s-a focalizat de obicei pe reperarea nivelelor de terase ale diferitelor râuri, cu precizarea - acolo unde a fost posibil - vârstelor sedimentelor. Datările au fost în majoritatea situațiilor lămurite grație dovezilor paleontologice, fosilele cele mai frecvente și totodată utile, fiind din categoria vertebratelor mari. Totuși în unele situații, vârstele documentate de fosile au fost eronat interpretate, iar aceasta din cauza tentațiilor de a se concluziona exclusiv pe baza unor elemente izolate, care ar fi putut fi cu ușurință remobilizate din rocile lor primare, de origine (remaniata).

Prospecțiunile din ultimii ani au adus în atenția noastră comuna Zorleni. Aflată în proximitatea orașului Bârlad, la cca șapte km. către nord-est, localitatea în discuție nu este nicicum nouă pe lista siturilor de referință pentru vertebratele fosile din țara noastră. La începuturile secolului trecut, cunoscutul geolog și paleontolog Ion Simionescu, la acea vreme profesor universitar ieșean, semnala

câteva astfel de fosile recuperate de localnici la săparea unei fântâni aflate în curtea orfelinului din localitate. Mai exact, erau în discuție dinți ai unui cal tridactil ("*Hipparion gracile*"), respectiv craniul unei antilope asociată speciei "*Gazella brevicornis*". Simionescu a atribuit pe baza acestor fosile, rocile de proveniență la început Pliocenului (în accepțiunea temporală extinsă a acestei vârste, așa cum era cunoscută atunci), apoi Pontianului. În momentul de față suntem în măsură să apreciem că de fapt acele depozite erau cu siguranță mai vechi decât Pontianul, putând reveni fie Meoțianului, sau chiar ultimei părți a Sarmațianului (Kersonian) din aria extracarpatică (Sarmațianul intracarpatic care revine Paratehsului Central, are o extensie temporală semnificativ mai scurtă, în raport cu cel extracarpatic).

Ca semn al importanței pentru geologia Moldovei, fosilele descrise de Simionescu au fost subsecvent reluate în repetate rânduri, în diferite liste ale vertebratelor fosile din România (dintre ele, fără a avea pretenția de a le aminti pe toate, ar merita reținute cele ale lui I.Z. Barbu, I. Simionescu și Virginia Barbu, N. Macarovici etc.).

- continuare în pagina 2 -

Vertebratale pleistocene de la Zorleni – Dealul Bour

- urmare din pagina 1 -

O dată cu scurgerea timpului, atât orfelinatul de la Zorleni, cât și fântâna respectivă au dispărut, substituite de liceul din localitate. În pofida acestei realități, vom numi acel dintâi loc de descoperire al vertebratelor fosile, Zorleni – Fântâna Orfanilor.

Urmare a prospecțiunilor din ultimii ani, un nou punct fosilifer a fost reperat în aceeași localitate. Ne referim la o mică carieră aflată pe versantul drept geografic al Pârâului Zorleni, pe Dealul Bour, imediat lângă drumul 24A.

Conform modelului geologic general Platformei Scitice, și la Zorleni apar depozite Miocen terminale dispuse sub forma unui monoclin cu înclinare pe direcția NV-SE acoperite de depozite mai noi, cuaternare. Acestea din urmă includ pietrișuri de terasă, nisipuri, și nu în ultimul rând specificul löess, care poate apare și mixat cu alte roci sedimentare, sub forma așa numitelor löessoide. Aceste roci sunt exploatate de către localnicii din Zorleni pentru diferite trebuințe, în cariera deja amintită (Foto 1).

Coloana litologică de la Zorleni surprinde, dinspre bază spre partea superioară: i. argile nisipoase cenușii; ii. nisipuri cu stratificație încrucișată de origine fluvială, în care apar acumulări lentiliforme de pietrișuri amestecate cu nisipuri grosiere și medii, frecvent cu cruste feruginoase (limonitice); clastele se referă la roci de origine carpatică de tipul gresiilor și șisturilor menilitice, cu alte cuvinte roci tipice ce intră în alcătuirea flișurilor Moldavidelor; în astfel de lentile pot fi colectate mici cochilii de moluște terestre sau de apă dulce în general precar conservate, precum și resturi fragmentare de vertebrate fosile (Foto 2), cu urme vizibil avansate de rulare de către curenții de apă, petrecută înaintea îngropării definitive în sediment; iii. argile; iv. löess și roci löessoide de culoare gălbuie.

Dintre fragmentele de oase și dinți de vertebrate, două elemente sunt deocamdată clar determinabile: un fragment de mandibulă a unui lup (*Canis lupus*) și un fragment bazal al unui corn de cădere atribuit unui „cerb gigantic” (*Megaloceros giganteus*) (Planșa 1).

Deși între *C. lupus* și *Cuon alpinus* există apropieri morfologice, pe baza caracterelor conservate (lungimea diastemei p2-p3, prezența m3, la care se adaugă argumentele metrice) fosila de la Zorleni poate fi atribuită fără dubii, lupului. Istoria geologică europeană a genului *Canis* este una deloc scurtă. Spre deosebire de Spania, unde reprezentanții ai genului sunt cunoscuți începând încă cu Miocenul

Foto 1: Roci löessoide exploatate de localnici în cariera Zorleni-Dealul Bour

terminal (*Canis cipio*, o specie turoliană), România este lipsită deocamdată de astfel de forme arhaice. Dacă pentru specia amintită din Spania mai există deocamdată incertitudini de ordin taxonomic, pentru reprezentanții mai recentii situația pare mai bine conturată, lupul modern fiind rezultatul unei linii evolutive pleistocene care implică succesiunea speciilor *C. arvensis*, *C. mosbachensis*, *C. lupus*, fără vreo participare directă a speciilor *C. etruscus* și *C. mosbachensis*.

Așadar, și în țara noastră poate fi urmărită această istorie începând cu finalul Pliocenului, când astfel de carnivore au demolat dominanța strămoșului câinelui enot (*Nycterutes megamastoides*), ca pretutindeni de altminteri în Europa.

Cea mai veche semnalare a genului *Canis* este din Pliocenul superior (Romanian) de la Căpeni (Bazinul Baraolt), din aceeași regiune a Țării Bârsei existând mențiuni și de la Araci sau Cernatu pentru același gen. Cea mai veche specie clar conturată rămâne însă *C. etruscus* din Oltenia, de la Teteiu-Irimești, de la începutul

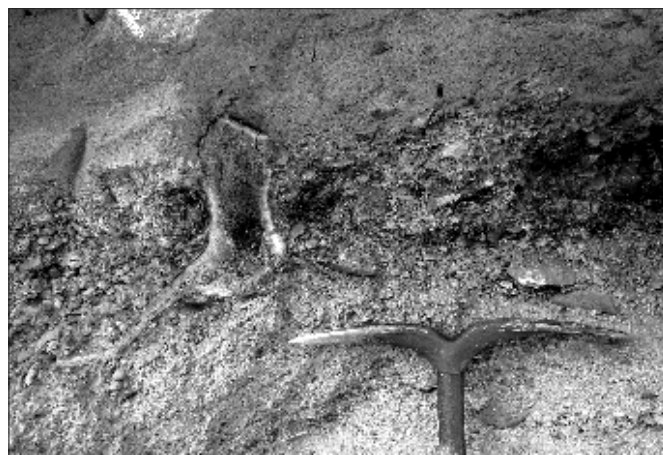

Foto 2 : Fragment de corn de cerb megacer *in situ*, la Zorleni

Eburonianului. De la aproximativ același nivel stratigrafic se cunoaște și *C. (Xenocyon) cf. falconeri* din celebra localitate Betfia (celebră, fiindcă este și localitate tip pentru o unitate stratigrafică mamaliană, Biharianul), de lângă Oradea. Din același loc *C. mosbachensis* este de asemeni semnalată, însă din nivele mai tinere (Menapian-Cromerian).

În privința lupului modern, dovezile sunt mai puțin numeroase decât s-ar crede. Există semnalări privitoare la fosile pleistocene recuperate din sedimentele unor peșteri (majoritatea din Apuseni, precum Măgura, Tibocoia, Igrîța, Chișcău, Vadu Crișului), dar și din situri din afara domeniului spelean (Otomani). Nici formele holocene nu sunt mai luxuriant dovedite. Din Transilvania putem repertoria localități holocene precum Peștera Piatra Jurcoaii (lângă orașul Aleșd), Oradea, Găloșpetreu, Vadu Crișului, Girișu de Criș sau Sălcea, iar din Moldova prezența lupului de această vârstă poate fi consemnată de la Cucuteni (Iași), Târpești, Traian-Viei Hill (Neamț), Drăgănești (Galați).

Studiile din Europa Occidentală (M.-F. Bonifay) au reușit să configureze tendințele evolutive ale lupului în intervalul Mindel-Actual. Se remarcă astfel o tendință de creștere a lungimii carnișierei inferioare dinspre Mindel spre Würm, urmată de o scurtare către timpurile recente și actual. Acest fapt nu exclude însă ca unele specimene actuale să egaleze dimensional strămoșii din ultimul glaciatic.

„Cerbul gigat” (*Megaloceros giganteus*), cunoscut și drept „elanul irlandez” (ambele, numiri nefericite, fiindcă contrazic o serie de realități sistematice sau paleobiogeografice), este dovedit de un unic fragment de corn de cădere, mai exact un fragment din baza cornului.

Cei mai vechi reprezentanți ai tribului Megacerini apar în Miocenul terminal, o dată cu genul *Praesinomegaceros*. Această evoluție s-a încheiat chiar cu specia descoperită și la Zorleni. Animal falnic, acest ierbivor avea populații în care masculii atingeau până la 3,6 m. Primii reprezentanți ai speciei au apărut acum circa 450 mii de ani. Dispariția s-a produs gradual și diferențiat regional: în Europa, la limita Pleistocen/Holocen - când un întreg cortegiu de specii de mamifere mari se stinge -, în vreme ce în Asia, a supraviețuit până acum 7000-6000 ani, după cum o dovedesc o serie de datări recente. Spre deosebire de datările la care facem trimitere, caracterizate prin finețe și acuratețe, descoperirile din România sunt sărace ca bogăție

de detalii stratigrafice. "Cerbul gigantic", precum și ancestorii săi, au fost semnați din varii locații de pe teritoriul țării. În Moldova, fosilele acestui mare ierbivor apar fie în terasele unor râuri, fie în acumulările löessoide. Dintre localitățile mai semnificative amintim aici localități precum Ripiceni-Izvor, Iași, Hulubăț, Băneasa.

Interpretările de paleomediu ne arată că am avut un reprezentant ubicvist sub aspectul exigențelor. Este cunoscut din diferite ambianțe climatice, eșalonate de la cele temperate la sub-arctice, însă niciodată nu le-a frecventat pe cele extrem arctice. În asociațiile de climă rece, acest cervid însoțește mamutul (*Mammuthus primigenius*), bizonul de stepă (*Bison priscus*) sau rinocerul lănos (*Coelodonta antiquitatis*). În multe situații însă este consemnat în peisaje temperate, cu spații deschise ierboase întrerupte de păcuri de arbori, sau în zone de lizieră. Pădurile dense trebuie însă excluse din discuție, fiind neverosimil ca un animal cu asemenea deschideri ale coarnelor, să se poată deplasa nestingherit prin vegetația densă.

Cum la Zorleni nu avem deocamdată decât aceste două mamifere, interpretările de paleomediu și de stratigrafie rămân deocamdată destul de vagi. Este evident că exista o ambianță de luncă pleistocen superioară. Secvența sedimentară poate reveni oricărei etape din intervalul Riss/Saale - Würm/Weichsel. Doar descoperirile adiționale ar putea aduce un plus de finețe pentru o mai exactă stratigrafie. Ceea ce merită însă fără niciun fel de îndoială reținut, este că Zorleni-Dealul Bour este o localitate pleistocen superioară nouă, care acum se adaugă celorlalte cunoscute de la exteriorul Carpaților românești.

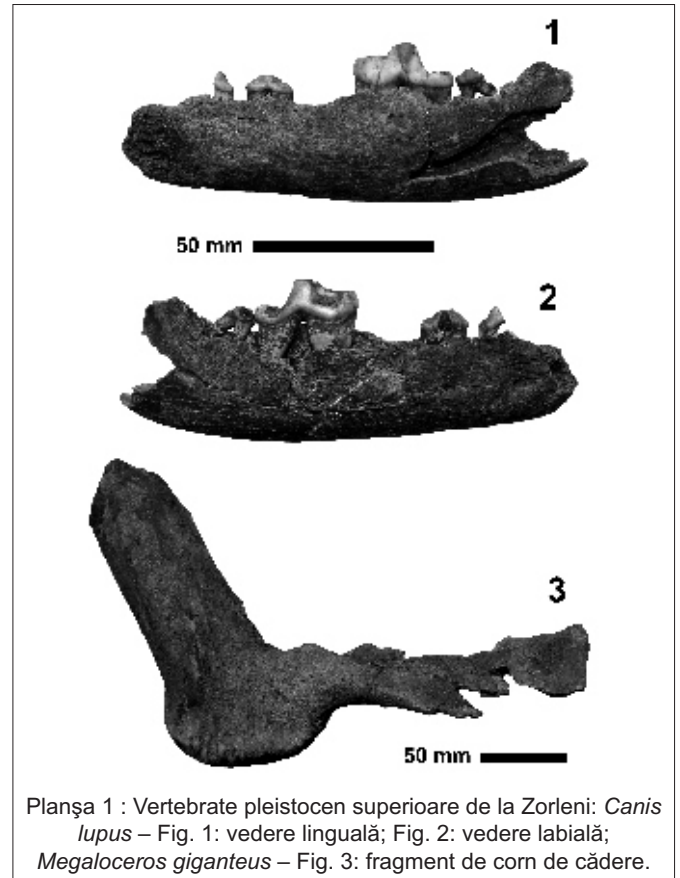
Pentru a ști mai mult:

- Barbu I.Z., 1930. Catalogul vertebratelor fosile din România. Academia Română, Memoriile Secțiunii Științifice, Seria III, VII, memoriul 2: 8-17.
- Bonifay, M.F., 1971. Carnivores quaternaires du Sud est de la France. Mémoires du Muséum National d'Histoire Naturelle Sér. C 21 (2), 1-377.
- Garcia, N., Arsuaga, J.-L., 1998. The carnivore remains from the hominid-bearing Trinchera-Galería, Sierra de Atapuerca, Middle Pleistocene site (Spain). *Geobios*, 31, 5: 659-674.
- Garrido, G., Arribas, Al., 2008. *Canis accitanus* nov. sp., a small dog (Canidae, Carnivora, Mammalia) from the Fonelas P-1 Plio-Pleistocene site (Guadix basin, Granada, Spain). *Geobios*, 41: 751-761.
- Jurcsák, T., 1970. Date paleontologice privind vârsta teraselor și a locurilor fosilifere din împrejurimile orașului Oradea. Muzeul Țării Crișurilor, Caiet de comunicări, 8: 9-41.
- Jurcsák, T., 1974. Științele Naturii. În: Repertoriul Monumentelor naturii, arheologice, istorice, etnografice, de arhitectură și artă din județul Bihor. (S. Dimitrașcu ed.): 320-399.
- Jurcsák, T., Poliș, R., Ignat, D., Șerban, M., Popa, E., 1981. Date privind fauna fosilă a Peșterii Urșilor. *Nymphaea*, VIII-IX: 161-257.
- Kovács, S., 1981. Catalogul colecției de paleontologie (mamifere pliocene și cuaternare) a Muzeului Sf. Gheorghe. *Aluta* (1981): 271-297.
- Kretzoi, M., 1941. Die unterpleistozäne Säugetierfauna von Betfia bei Nagyvárad. *Földtani Közönl.*, 71: 7-12, 235-261.
- Lister A., 1994. The evolution of the giant deer *Megaloceros giganteus* (Blumenbach). *Zoological Journal of the Lynnean Society*, 112: 65-100.
- Macarovic N., 1975. Sur la faune de vertébrés pléistocenes de la Roumanie. University of Michigan, Studies on Cenozoic Paleontology and Stratigraphy, Ann Arbor, Papers on Paleontology, 12: 89-95.
- Macarovic N., 1978. Sur la faune des mammifères fossiles néozoïques de la Roumanie. *Revue Roumaine de Géologie, Géophysique, Géographie*, 22: 71-98.
- Necrasov, O., Știrbu, M., Iacob, M., 1967. Răspândirea unor mamifere sălbatice la începutul Holocenului (Neolitic) pe teritoriul României. *Analele Științifice ale Universității "Al. I. Cuza", Seria Biologie*, XIII, 2: 311-320.
- Necrasov, O., Știrbu, M., 1975. Asupra prezenței castorului (*Castor fiber* L.) în faunele vechi din România. *Ocotirea naturii și a mediului înconjurător*, 19, 1: 29-34.
- Păunescu, Al., 1998. Paleoliticul și epipaleoliticul de pe teritoriul Moldovei cuprins între Carpați și Siret. Vol. I/1 (Le paléolithique et l'épipaléolithique du territoire de la Moldavie entre les Carpates et le Siret). București, Ed. Satya Sai, 1998, 387 p.
- Păunescu, Al., 2000. Paleoliticul și mezoliticul din spațiul cuprins între Carpați și Dunăre. Studiu monografic (Paléolithique et mézolithique de l'espace Carpatho-Danubien). București, Ed. A.G.I.R., 429 p.
- Păunescu, Al., 2001. Paleoliticul și mezoliticul din spațiul transilvan. Studiu

monografic (Paléolithique et mézolithique dans l'espace transylvain. Etude monographique). București, Ed. AGIR, 2001, 274 p.

- Ripoll, M.P., Pérez, J.V.M., Serra, A.S., Tortosa, J.E.A., Montanana, I.S., 2010. Presence of the genus *Cuon* in upper Pleistocene and initial Holocene sites of the Iberian Peninsula: new remains identified in archaeological contexts of the Mediterranean region. *Journal of Archaeological Science*, 37: 437-450.

Rădulescu, C., Samson, P., 1985. Pliocene and Pleistocene mammalian

Planșa 1 : Vertebrate pleistocen superioare de la Zorleni: *Canis lupus* – Fig. 1: vedere linguală; Fig. 2: vedere labială; *Megaloceros giganteus* – Fig. 3: fragment de corn de cădere.

biostratigraphy in southeastern Transylvania (Romania). *Travaux de l'Institut Spéologique "Emil Racovitză"*, XXIV: 85-95.

- Simionescu I.Th., 1904. Sur quelques mammifères fossiles trouvés dans les terrains tertiaires de la Moldavie. *Annales Scientifiques de l'Université de Jassy*: 1-5.
- Simionescu, T., 1990. Observații asupra faunei de mamifere romaniene și cuaternare din Moldova. *Arheologia Moldovei*, XIII: 165-171.
- Stuart A. J., Kosintsev P.A., Higham T.F.G., Lister A.M., 2004. Pleistocene to Holocene extinction dynamics in giant deer and woolly mammoth. *Nature*, 431: 684-689.
- Terzea, E., 1973. La faune quaternaire de la Grotte Tibocoaia (Sighiștel, Bihor). *Lucrările Institutului de Speologie "Emil Racovitză"*, XII: 181-189.
- Terzea, E., 1994. Fossiliferous sites and the chronology of mammal faunas at Betfia (Bihor Romania). *Travaux du Muséum d'Histoire Naturelle "Grigore Antipa"*, XXXIV: 467-485.
- Terzea, E., Jurcsák, T., 1969. Contribuții la cunoașterea faunelor pleistocene medii de la Betfia (România). *Lucrările Institutului de Speologie "Emil Racovitză"*, VIII: 201-213.
- Trelea N., Sficlea V., 1984. Asupra prezenței lui *Megaloceros giganteus* (Blumb.) în colinele Covurlui. *Universitatea "Al. I. Cuza" Iași, Lucrările Seminarului geografic "Dimitrie Cantemir"*, 4: 13-20.
- Vislubokova I.E., 2009. The most ancient megacrine deer from the Late Miocene of Siberia and its implications to the evolution of the group. *Palaeoworld*, 18: 278-281

¹ Babeș-Bolyai University, Faculty of Biology and Geology, Department of Geology-Paleontology, Cluj-Napoca, Romania. Corresponding author: e-mail: codrea_vlad@yahoo.fr ; codrea_vlad@yahoo.fr

**Alexandru Ioan Cuza University, Faculty of Geography and Geology, Department of Geology, Iași, Romania

Un cap mobil de statueta descoperit la Poșta Elan, comuna Vutcani, județul Vaslui

Marin Rotaru, Cristian Onel,
Laurențiu Ursachi

Capetele mobile de statuete sunt componente anatomiche întâlnite foarte rar în culturile neolitice¹. Curând s-a descoperit un cap mobil de statueta într-o așezare de la sfârșitul epocii bronzului de la Poșta Elan².

Piesa, aproximativ sferică, este confecționată dintr-o gresie maroniucenușie cu diametrul de 6,5 cm și are două alveolări, care reprezintă ochii, cu diametrul de 2,5 cm și adâncimea de 1,2 cm. Spațiul

Note:

1. Vladimir Dumitrescu, *Arta neolitică în România*, București 1968, p.72-84; Dan Monah, *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, Iași, 1997, fig.5/1-2; Costachi Buzdugan, Marin Rotaru, *Antichitățile Elanului*, 1997, p.18-20; Marin Rotaru, *Antichitățile Elanului II*, 2009, p. 41-43.
2. Ghenuță Coman, *Repertoriul arheologic la județului Vaslui*, București, 1980, LXXIII.8.,p. 279; Marin Rotaru, op.cit., p.123-129.
3. Costachi Buzdugan, Marin Rotaru, op.cit., p.25-26
4. Adrian C. Florescu, *Repertoriul culturii Noua - Coslogeni din România*, Călărași, 1991, fig.95-A, p.267; Ghenuță Coman, op.cit., fig.119, p.329.

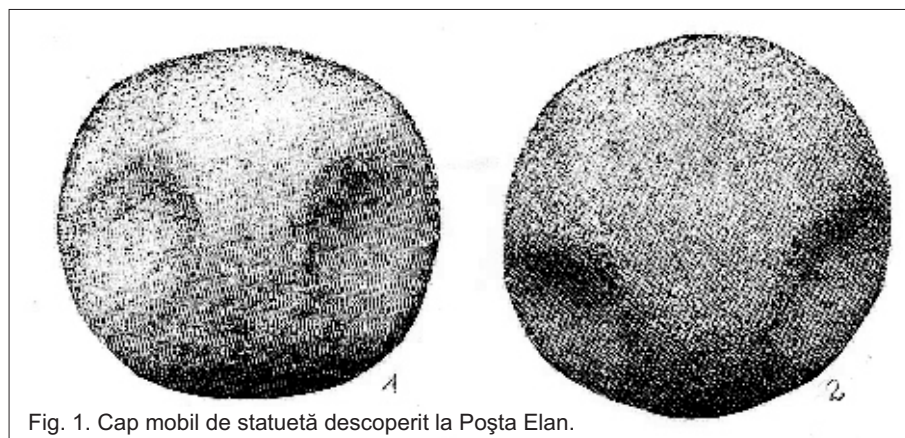

Fig. 1. Cap mobil de statueta descoperit la Poșta Elan.

dintre ochi conturează pe verticală nasul (fig.1/1-2). Partea posterioară a capului a fost puțin deteriorată de un utilaj agricol. Chiar dacă ochii și nasul sunt singurele elemente anatomiche, prin maniera de tratare chipul are expresivitate și echilibru, sugerând imaginea stilizată a unei reușite reprezentări antropomorfe antice. Capul de la Poșta Elan poate fi confundat cu un frecător, pentru că păstrează urmele folosirii în acest scop. Este posibil să fi fost utilizat în ceremoniile legate de cultul rodului bogat.

Trebuie să amintim că în așezările Noua de pe valea Elanului s-au mai găsit reprezentări antropomorfe din piatră. Interesante sunt două piese, oarecum asemănătoare, lucrate din rocă dură de culoare neagră, descoperite la Giurcani SV³. Ambele au forme aproximativ ovale, decorate cu benzi, incizii și simboluri solare și au aceleași urme de folosire ca frecătoare (fig.2/1-2). Este cunoscut că în cursul epocii bronzului cultul dedicat soarelui (elementul patern) a înlocuit aproape în întregime vechile credințe neolitice.

Descoperirea de la Poșta Elan adaugă noi elemente la plastica culturii Noua, destul de redusă cantitativ⁴ și se află la Muzeul „Vasile Pârvan” din Bârlad.

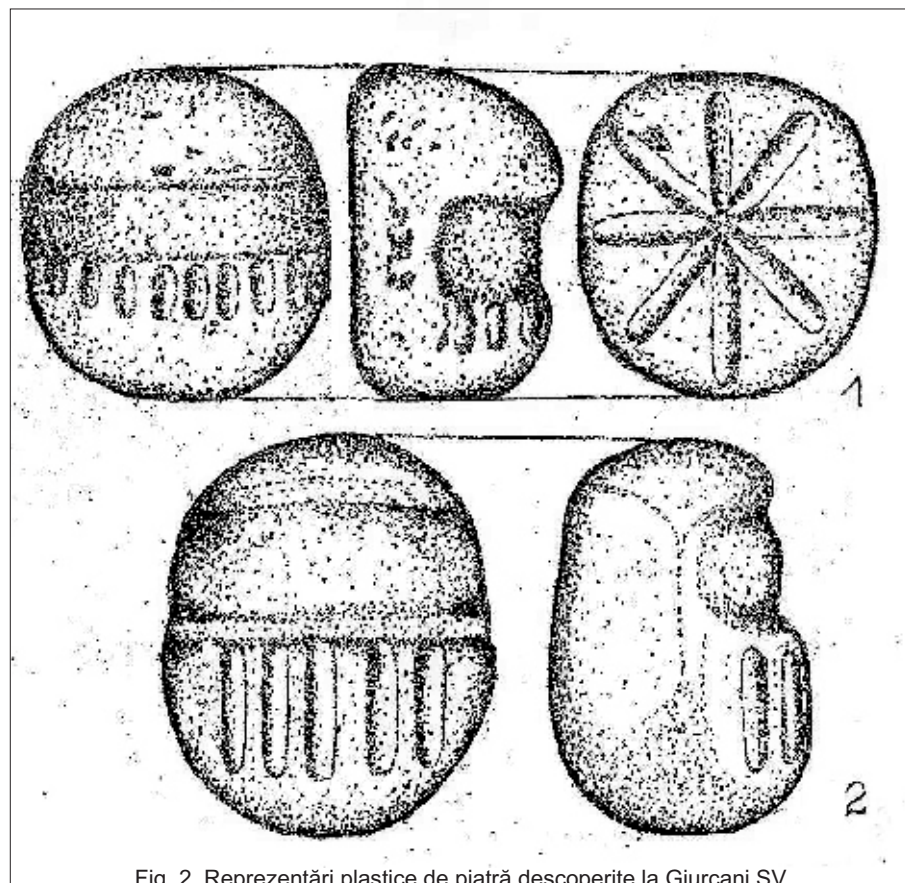

Fig. 2. Reprezentări plastice de piatră descoperite la Giurcani SV.

Satul BĂLĂBĂNEȘTI – TUTOVA

– micromonografie –

Ion N. OPREA

„Satul Bălăbănești din ținutul Tutovei de la origini până la 1866” – micromonografie – de George-Felix Tașcă, lucrare donată de autor Arhivelor Statului Iași în semn de deosebită prețuire, București 22 aprilie 1987, înregistrată și păstrată sub nr. 2640, a mai fost cercetată de Paul Paltanea la 6 iunie 1988, de C. Mariniuc în august 1988 și de subsemnatul – Ion N. Oprea – în septembrie 2010, când am scris cele ce urmează.

Micromonografia, spune autorul – București, 1982 – este alcătuită dintr-o altă lucrare mai veche, „Răzeșii din Bălăbănești” din 1987, la care s-au adăugat informații ulterioare.

Lucrarea „Răzeșii din Bălăbănești”, sprijinită de organele locale, are un pronunțat caracter documentar-științific, dar pentru editarea ei s-a izbit de lipsa hîrtiei pentru cele peste 500 de pagini.

Din cele aproximativ 200 de documente despre răzeșii din Bălăbănești, cam o treime fuseseră publicate de diverși autori pe parcursul a 75 de ani prin diferite periodice sau colecții de documente, din care, șapte documente inedite le-a publicat autorul în revista Danubius – nr. X, 1981 – a Muzeului Județean de istorie Galați și încă altele până la 13.

Lucrarea despre satul Bălăbănești, explică autorul, se oprește la anul 1866 din varii motive care sunt detaliate, printre care și lipsa documentelor, cele cercetate fiind și așa greu accesibile, scrise numai cu litere chirilice.

Adăugarea la numele satului și apartenența sa la ținutul Tutovei – marchează odată în plus că monografia nu ajunge în contemporaneitate și că sate cu același nume au mai existat, unul în județul Lăpușna, unul cu numele Balaban în județul Cahul, altul numit Balabanca în județul Cetatea Albă, dar și unul Balabani în județul Muscel, în aceeași perioadă dintre ultimele două războaie mondiale.

O scurtă privire istorică asupra localității atestă că încă în urmă cu vreo zece mii de ani, pe locurile respective a trăit o populație de vânători, venită din regiunile din vestul și nordul Moldovei, care și-a stabilit așezări pe înălțimea Dealului Chilian și râpa Românească.

Documentele confirmă continuitatea neîntreruptă aici a populației care filologic și arheologic și-a păstrat tradițiile.

Dacă despre orașul Bârlad prima atestare documentară apare în Cronica de la Kiev din anul 1176, iar la 3 iunie 1374 aici, la Bârlad se emite hrisovul lui Iurg Koriatovici, atestarea documentară a satului Bălăbănești este aricul dat la 5 decembrie 1460 la Bârlad de Ștefan cel Mare, împreună cu mitropolitul Teoctist și cu 24 mari boieri din Sfatul țării, cu ocazia unui proces dintre Ivașco comisul, pe de o parte, și Toma Dumitrescu cu Coste Tubure, pe de alta. Părțile se judecau pentru satul Săsești de pe apa Bârladului, astăzi înglobat în municipiul Tecuci, și satul Românești, de pe ambele părți ale Jeravățului, Bălăbăneștii de astăzi, începînd din secolul al XVIII-lea.

Căștigător a fost Ivașco, comisul, care stăpînea cele două sate de la socrul său Ivan Visternicul. Documentele spun că satul Românești a existat chiar înainte de a se constitui statul moldovean în secolul al XIV-lea.

Alte documente fac mărturie despre existența satelor Grivița la 1414 – care purta numele de Liești -, de Obârșeni-Vinderei, pe la 1436 etc.

Documentele din timpul domniei lui Ștefan cel Mare probează că la 2 noiembrie 1491 satul Drăghișani, actualul sat Lungești, aparținînd de comuna Bălăbănești, era vîndut cu 200 zloți tătărești unuia Stanciu; că la 12 ianuarie 1495, când Ștefan cel Mare împreună cu 6 mari boieri din Sfatul țării făceau delimitarea tîrgului Bârlad și a tuturor satelor care ascultau de acest tîrg, stabilindu-le hotarele, satul Românești era vecin Bârladului; că la 12 ianuarie 1495 când Ștefan cel Mare dă și întărește anumite proprietăți cel „ puțin două din cele trei persoane” devenite proprietare, se înrudeau , prin familiile lor, ceva mai târziu, cu familia Balaban – de la Bălăbănești, printre care și căpitanul de mazili Constantin Balaban.

Dintre satele care au dispărut dar care au adăpostit numai români care au purtat nume românești este o binefacere că satul Bălăbăneștilor care și-a schimbat așezarea și denumirea a dăinuit și există și astăzi.

Legenda satului povestită de inginerul silvic I. E. Balaban, auzită în 1860 de la Ioan Balaban, un bătrîn atunci de 104 ani, spune că în 1924, când legenda a fost publicată, rămăsese un singur urmaș - Ioan

Batistă Balaban, înviează mințile.

Legenda spune că la Românești își avea moșia, târla și gospodăria unul Roman care avea o fată Florica și un argat voinic cu numele Lupu. Adesea Lupu se măsura în lupte cu năvălitorii Tătari care se temeau de el, îi spuneau pe turcește „Balaban Adam”, adică om mare, matahală, poreclă care i-a devenit rezumată la numai numele Lupu Balaban.

La o incursiune a tătarilor, când Lupu tocmai lipsea de la târlă, invadatorii au răpit-o pe Florica lui Roman. Intorcându-se la moșie și aflînd că Florica lui Roman a fost răpită, spre a fi vîndută ca roabă la Constantinopol, cum era obiceiul, Lupu Balaban s-a oferit s-o redobîndească, ceea ce s-a și împlătit. Drept recompensă, Roman i-a dat lui Lupu în căsătorie pe Florica, iar ca zestre moșia de la Românești.

Prevăzător față de o viitoare incursiune și răzbunare a Tătarilor, Lupu Balaban și-a mutat gospodăria la mai sud cu vreo doi kilometri, în codri, unde s-a întemeiat și dezvoltat un sat prosper care, cu timpul, din Românești a devenit Bălăbănești.

Că așa este, autorul aduce drept argument și faptul că în curtea interioară a școlii de 8 ani din Bălăbănești se află și astăzi – 1982 – o veche construcție a străbunicului său preotul Ioan Tașcă, iar doi stâlpi de colț ai clădirii erau doi stejari seculari, nedesrădăcinați, rămași de pe timpul lui Roman, tatăl Floricăi, cărora, li se retezaseră doar ramurile, pentru a servi construcției...

O mărturie de la 1 iunie 1757, reținută de la doi oameni, Simion Vîrgolici și Lupu Balaban, trecuți în 1982 de 80 de ani, ca și acte oficiale spun care au fost strămoșii Bălăbăneștilor, un Roman și ginerelul său Pechi, negustor de vite care a avut un fiu cu numele de Balaban. Acest Balaban, feciorul lui Pechiu, a avut 10 copii – 4 fete și 6 băieți, din care se trag Balabanii de astăzi. Iar pe linie feminină, familiile din sat: Focșa, Patrașcanu, Tau, Vîrgolici, Stratulat.

Autorul, George-Felix Tașcă prezintă o listă a celor cu numele de Balaban, mulți fii ori urmașii ai locuitorilor din Bălăbănești – p. 7-9 – și participarea locuitorilor din Bălăbănești la războaiele secolului al XVI-lea, inclusiv bătălia de la Vaslui de la 10 ianuarie 1475, între Racova și Lipovăț, a trupelor răzeșești ale lui Ștefan cel Mare cu armata otomană invadatoare.

Autorul atestă cu documente că în secolul al XVI-lea din 27 schimbări la tronul Moldovei, cel puțin doi dintre domni au favorizat în mod deosebit pe răzeși, inclusiv pe cei din Bălăbănești. E vorba de Ștefăniță Vodă – 1517-1627 - și Ioan Vodă cel Cumplit – 1572-1574 -, în timp ce Ilieș Rareș – 1546-1551 – este menționat ca cel care a impus la bir până și pe mitropolit, episcopii, poate și diaconii, vîtafii mari și mici și pe toți privilegiații.

Sunt enumerate evenimente din perioada 1538-1591 care au afectat grav și pe răzeșii din Românești: marea foamete și invazia lăcustelor de la 1538, invazia cazacilor și înfrîngerea lor de la 1582, seceta de la 1585...

Este urmărită evoluția pe cei patru bătrîni – Epure, Nacu, Mohorătu și Porojie – a satului Românești-Bălăbănești de mai apoi. Dar și în timpurile de după. Sunt enumerate relațiile de rudenie și economice dintre Bălăbanii din Bălăbănești cu locuitorii din satele Bursuci, Vicoleni, Vinderei, Popești, Hărmănești, Jorăști, Pupezeni, Comana – Comănești – sau Oncani...

Expunerea amintește că din secolul al XVIII-lea la Bălăbănești se putea învîta carte, în tinda bisericii încă de la 1750. Un Alexe Balaban, negustor din Grecia, este restauratorul cu bani proprii, ai paraclisului Trei Ierarhi de la biserica Adormirea Maicii Domnului din Lemberg – Kvvov- Polonia, cunoscută sub numele de „Biserica moldoasă”.

Datele statistice confirmă că satul Bălăbănești nu a fost niciodată prea populat. Numărul sufletelor în sat a variat între 360 în 1810 – la 1029 în 1859-60. În perioada 1842-1854 la Bălăbănești existau 600 - 1000 de oi, 350-500 vite cornute, cam 40 de cai, 200 boi buni de arat, 120-170 pogoane de vie, cam 600 fâlcă de arătură și 80 fâlcă pentru imaș, 60-100 fâlcă pentru fânaț, 6 pietre de moară, iar la cele două biserici, Sfîntul Neculai și Sfîntii Voievozi, între 1862-1866, au fost câte trei preoți și doi dascăli, la prima cu 130 de familii și câte un preot și un dascăl la 100 de familii la ultima biserică.

În ce privește știința de carte la Bălăbănești, trebuie reținut că la sfîrșitul secolului al XIX-lea Bălăbăneștii, în raport de numărul

locuitorilor săi, era primul pe județul Tutova cu numărul cel mai mare al știutorilor de carte.

George-Felix Tașcă probează în lucrarea sa că la Bălăbănești se putea învăța carte cirilică încă de pe la 1750. Cu o sută de ani mai târziu este menționat un călugăr Gherontie care nu slujea la biserică ci învăța carte pe vreo 30 de băieți din Bălăbănești pentru care părinții copiilor îi plăteau câte un galben pe an.

În „Bălăbănești Tutova” - 1982 sunt redată ca certe participarea locuitorilor din Românești la evenimentele secolului al XV-lea, importante de preluat și aduse aici și de subsemnatul, motivat fie și numai de faptul că ele au aparținut cel puțin cojudețenilor și vecinilor lor, iar cunoașterea devine o necesitate:

-invazia lui Dan al II-lea, domnul Țării Românești, cu ajutor turcesc, în sudul Moldovei, și izgonirea invadatorilor de către Alexandru cel Bun în primăvara anului 1429;

-la 1440, invazia hoardelor tătarilor din 12 decembrie, când sunt arse orașele Vaslui și Bârlad;

-la 1473, invazia turcească, sprijinită de Radu cel Frumos, din decembrie, care predă și jefuiește din sud Moldova până la Bârlad, unde și așează tabăra la 31 decembrie 1473;

-1475, cu marea și importanta bătălie de la 10 ianuarie, între Racova și Lipovăț, când, trei zile după victorie, s-a desfășurat urmărirea și distrugerea mării armate otomane invadatoare, în retragerea peste Dunăre;

-1476, invazia tătarilor din 10-25 iunie, înfrântă de răzeșii moldoveni;

-1476, iunie, la sfârșitul lui, marea invazie turcească, condusă de sultanul Mehmed II și lupta de la Războieni – Valea Albă din 26 iulie același an.

Printre curtenii care au căzut în această luptă, autorul, pornind de la pomelnicul mănăstirii Bistrița, îl menționează și pe Șteful Corui, care s-ar putea să fie un strămoș al Grozavei Coroi – 1625-1700 -, căsătorită cu Iftimie Sîn Ion vistiernicul sau un străbun al Tofanei Coroi – 1680-1740-, căsătorită cu Todirașcu Sîn Vasile Balaban.

-eveniment important este considerată foamea și ciuma din vara anului 1476;

-la 1497 este marea concentrare a oștirii moldovene de către Ștefan cel Mare la Roman în august, cu scop de a se opune invaziei polone, terminată cu lupta de la 26 octombrie 1497 la Codrii Cosminului;

-eveniment important e victoria din 5 decembrie 1460 și cea din ianuarie 1495 la Bârlad a lui Ștefan cel Mare;

În timpul lui Alexandru cel Bun – 1400-1432 – la Bârlad era vamă pentru mărfurile care veneau pe drumul Tecucului, iar veniturile dobândite au fost date ca înzestrare în 1422 mănăstirii Bistrița.

Secolul al XV-lea a reprezentat pentru Moldova cea mai lungă perioadă, totuși, de stabilitate politică și de progres, cu toate evenimentele întâmplătoare, pentru că domniile îndelungate ale lui Alexandru cel Bun – 32 de ani – și Ștefan cel Mare – 47 de ani – au însemnat și stabilitate, muncă.

Secolul al XVI-lea însă a cunoscut 27 schimbări la tronul Moldovei, 7 năvăliri tătare – 1510, 1513, 1518, 1538, 1564, 1568 și 1574 -, presiuni crescânde otomane, biruri și corvezi sporite, alte calamități, care n-au favorizat evoluția. Sunt citați doi dintre domnii care au favorizat în mod deosebit pe răzeși – Ștefăniță Vodă și Ioan Vodă cel Cumplit – în timp ce Iliăș Rareș este pomenit ca cel care a impus la bir mitropolitul, episcopii, preoții și diaconii, vătafii mari și mici, pe toți privilegiații, aducând atingere economiei țării, ceea ce demonstrează că întotdeauna marile impozite au defavorizat economicul.

Autorul socotește că următoarele evenimente din secolul XVI au afectat și ele pe răzeșii din Românești și împrejurimi, zicem noi:

-1538, marea foamete și invazia lăcustelor din august 1538;

-1574, luptele lui Ioan Vodă cel Cumplit cu turcii, tătarii și muntenii, începând cu cea de la Jiliștea – Vrancea - și terminând cu cea de la Roșcani – Basarabia -, inclusiv luptele de la Brăila, Tighina-Bugeac, concentrarea de forțe la Huși și lupta de la lezerul Cahul;

-invazia pustiitoare a tătarilor în toată Moldova, după înfrângerea suferită de Ioan Vodă la 11 iunie 1574 la Roșcani, ca și marea foamete din același an;

-marea foamete din 1576, când o pâine de seară constituia un dar de mare preț;

-invazia cazacilor și înfrângerea lor de către Petru Șchiopul la Bogdănești, pe Prut, în Fălciu, la anul 1582;

-seceta cea cumplită din 1585, când s-au uscat și copacii.

Secolul XVI e important de menționat. A început cu Ștefan cel Mare și s-a încheiat cu domnia lui Mihai Viteazul –doi titani ai istoriei noastre naționale, îi numește George-Felix Tașcă.

Secolul al XVII-lea este calificat de autor ca fiind cel cu instabilitatea politică maximă pentru Moldova, cu 42 schimbări de domnii, din care cea mai lungă domnie a fost a lui Vasile Lupu – 1634-1653. Sub el situația economică a răzeșilor pare să fi fost mai bună, deși păstrarea moșiei și a libertății individuale a necesitat o luptă acerbă. Limba română începe a se afirma în biserică, în actele de cancelarie și în cele private, devenind tot mai numeroase.

Numele Balaban începe să apară în documentele privind Româneștii, ca și cele ale celor patru bătrâni – Epure, Nacu, Mohorătu și Porojie.

Printre dispozițiile fiscalității excesive ale timpului, care au afectat și răzeșii din Românești sunt menționate:

-1678, Gheorghe Duca Vodă venit a treia oară în scaunul Moldovei, introduce mortasipia și goștina de oi;

-1694, Constantin Duca Vodă instituie o dare de un zlot pe pogonul de popușoi;

-1700, Antioh Cantemir Vodă introduce generalizarea „ruptei”-sumă fixă, plătită în patru rate trimestriale- și desființează vâcărul.

Scrierile cronicarilor Moldovei Grigore Ureche, Miron Costin, Nicolae Costin și Pseudoamiras fac informațiile asupra Moldovei mult mai bogate, influențând favorabil sau defavorabil viața moldovenilor, ei făcând trimitere la anii îmbelșugați, la calamitățile naturale, - ca secete, ierni grele, inundații, lăcuste – la luptele pierdute:

-invazia de lăcuste din vara anului 1612 care pustiește Moldova;

-belșugul în cereale, vite și vin în 1615;

-gerul cumplit de la 23 februarie 1617;

-anii 1621-1623, sub Ștefan Tomșa, când țara a fost în pace și mare belșug;

-1626-1629 când belșugul existent a „umplut țara de oameni”;

-iarna grea numită „iarna lui Barnovschi Vodă,” 1633;

-1634, an de belșug în vite și pește ieftin, anii 1634-1653 ai domniei lui Vasile Lupu, despre care Miron Costin scrie ca fiind perioada unui belșug general, când nu era om sărac decât „cel care nu voia să aibă”;

- 23 martie 1640, ger groznic și zăpadă mare, până la genunchii cailor;

-1641, belșug de fructe, cereale, vin și pește;

-1644, belșug în fructe, pește, vin, vite și mere, iar oamenii sunt bogați;

-1647, anul când stolurile de lăcuste veneau din sud numai când soarele strălucea pe cer;

-1648, alt val de lăcuste, dar mai puțin numeros ca în anul precedent;

-1652, bogăție în pește, miere și vite. În octombrie invazie de lăcuste veninoase pe valea Bârladului și la Galați, până la Vaslui, concomitent cu ciuma;

-1653-1658, în cei cinci ani de domnie a lui Gheorghe Ștefan a fost mare belșug în pâine, vin și stupi, cu mare roadă;

-1660, a fost foamete mare, de mâncău oamenii papură uscată și măcinată, anul domniei lui Ștefăniță Lupu – 1659-1661 – de i s-a zis Papură Vodă;

-1668, a fost anul când țara era plină de oameni, cu hrană și agoniseală bună;

-1672, a fost mare belșug în țară și oamenii s-au umplut de bani, vânzând turcilor care mergeau la Camenița tot felul de produse;

-1673, recolta a fost slabă, țara amenințată cu foametea, mai ales că grâul din recolta anului trecut fusese luat tot de turci pentru aprovizionarea Cameniței;

-1675-78, ani în care a fost țara îndestulată de toată roadă;

-1677, la sfârșitul lunii iunie au căzut ploii prea bogate care au produs inundații;

-1684, foamete foarte mare, țara era bejenită, oamenii nu puteau ara și nu se făcuse pâine;

-1691, a căzut o iarnă timpurie și în retragerea sa din Moldova, Ioan III Sobieschi a fost surprins de un viscol atât de puternic câteva zile, încât i-a murit oastea mai mult de jumătate înghețată și leșinată din cauza gerului și a boliștei, dar i - au murit și toți caii care tractau tunurile, încât nici regele nu a mai avut cal;

-1692, vinul și stupii s-au făcut din belșug, dar țara era prost chivernisită;

-1695-1700, s-au făcut bucate, iar stupii în nici un an nu au fost răi.

Dacă ținea așa zece ani, se umplea țara de oameni și de dobitoace.

Moldova secolului al XVIII-lea a cunoscut de trei ori administrație rusă: pe o întindere totală de peste 8 ani – 1739, 1769-74 și 1788-91 - ; odată administrația militară austriacă de 3 ani – 1788-91 – și 39 schimbări de domni, inclusiv cele 4 căimăcămii. De câte patru ori au

domnit Grigore II Ghica și Constantin Mavrocordat și de trei ori Mihail Racoviță, cel din urmă totalizând 15 ani de domnie.

Acest secol al XVIII-lea – 1711- 1821 – este socotit de istorici epoca fanarioșilor, de puternică influență grecească în administrație, bisericească și școli, prin înlocuirea treptată a influenței slavone.

Sunt totuși enumerați domnitorii care, cu milă de țară și de popor, au adus reforme binefăcătoare:

- în 1741-42 Constantin Mavrocordat a adus o importantă reformă fiscală, scutind de dajdie mănăstirile, tot clerul și neamurile; tot el a suprîmat vîcărîtul și pogonoritul, iar contribuabilii au plătit dările în patru sferturi trimestriale;

- în 1757 Constantin Racoviță Vodă desființează din nou vîcărîtul, cunița și vidrîritul;

Sunt enumerate alte momente din bunele și relele Moldovei:

- la 1758 se produce ultima invazie tătară dinspre Bugeac care devastează bună parte din sudul Moldovei;

- 1707-1709 s-a făcut vin mult, dar stupii s-au făcut rău și pâinea s-a scumpit;

- 1708 au venit lăcustele, dar nu multe ca altădată;

- 1710-1711 a fost lipsă de pâine și molimă mare la vite;

- 1715-26, 11 ani de domnie ai lui Mihail Racoviță, țara se întemeiease bine, se înmulțiseră satele și oamenii; în toți anii se făcuse pâine foarte bună, iar stupii numai în doi ani au fost buni. Vin și fân s-au făcut din abundență, dar mai în toți anii vitele au fost bolnave. Negustorii și oamenii au avut bani;

- 1716, vara au fost prea multe ploi, de nu s-au făcut fructe, pâine, mălai și vie. Miere, orz și fân s-au făcut, dar puțin;

- 1718, din cauza secetei nu se găsea nici pâine, nici mălai. S-a adus grâu din Polonia, iar merța de mălai la Iași se vindea cu 10 lei. Oamenii au mîncat papură, buruieni din pădure și ciulini – vezi anul 1660, perioada lui Papură Vodă n.n.;

- 1719, a fost belșug mare în miere, grâu și mei;

- 1729, ianuarie 30, a fost frig foarte mare, cu furtuni și ninsori, de au murit mulți cai și oameni de-ai lui Grigore II Ghica Vodă în drum spre Iași; vara au fost ploi și inundații mari, de au trebuit oamenii să se mute din case pe dealuri;

- 1731-32, au fost ani grei, că nu s-a făcut pâine; de la Iași în sus a fost chiar foamete. În sudul Moldovei recolta a fost mai bună Tot în anul 1732 au fost multe haite de lupi, care mîncău oamenii pe sub munte;

- 1732-33, iarna a fost omăt mare din decembrie până în martie, cu mare lipsă de nutreț pentru vite;

- 1733-35, n-a fost belșug nici în pâine, nici în stupi, nici în comerț, iar în vite a fost moarte mare;

- 1735, au rodit viile bine, dar recolta a fost slabă și iarna n-a fost pâine, iar vitele oamenilor mureau;

- 1737, iarna a fost mare scumpete de fân;

- 1739-40, iarna a fost grea, cu zăpadă până la brâu, din decembrie până la Sfântul Gheorghe, iar vitele mureau de foame, fiind mare criză de fân vitelor, ca și oile mai mureau de boală, de vărsat;

- 1740, în august a fost brumă mare, care a stricat grăul, meiul și porumbul, iar până în martie n-au putut oamenii ara. A fost foamete mare de pâine, de vin și de vite;

- 1741, toamna, Țării de Jos îi mergea bine, iar Țării de Sus îi mergea mai rău, fiind lipsă de pâine;

- 1754, a fost foamete, lipsă de pâine, în sudul Moldovei;

- 1779 și 1780 vara au fost ploi mari și inundații care au înecat multe vite și păsări;

- 1780, în iulie, au venit lăcustele și au făcut mare stricăciune;

- 1784, a fost an foarte sărac;

- 1786 a fost lipsă de pâine;

- 1790, vara a fost puhoiul cel mare – inundații -;

- 1794, a fost secetă mare toată primăvara și vara, până la 25 iulie, când au început ploile;

- 1798-99, a fost o iarnă grea și fânul scump, de au pierit multe vite;

- 1799, a izbucnit ciuma în Moldova.

Este menționat că documentele acestui secol sunt strânse de George-Felix Tașcă într-un vechi manuscris intitulat „Răzeșii din Bălăbănești” – 1979, 510 file, donat din București, 22 aprilie 1982, Arhivelor Statului din Iași, în semn de deosebită prețuire, cota nr. 2642, cercetat în 6 iunie 1988 și 22 februarie 1990 de Paul Paltanea, iar de Ion N. Oprea în 3- 30 septembrie 2010, cu documente în care apar tot mai des membrii familiilor Balaban, Vârgolici, Tau, Bode, Ciocan și Tașcă, cei din urmă veniți pe la mijlocul secolului, prin căsătorie, de la Corod, unde și Balabanii aveau interese.

Cum relațiile locuitorilor din Bălăbănești se extind la satele

Bursuci, Vicoleni, Vinderei, Popești, Hărmănești, Jorăști, Pupezeni, Comemna – Comănești – sau Oncani, unde Balabanii aveau strămoși îndepărtați, autorul menționează în – „Bălăbănești – Tutova” - , 1982, informații cu aplicabilitate mai largă, nu numai la Bălăbănești:

- 1711, martie 5, protopopul de Tutova Ștefan Cotman cumpără Viețile Sfinților de Dosoftei cu 4 lei; tot în 1711 tătarii au prădat Moldova și Petru cel Mare intră în țară cu armatele rusești; familia lui Lupu Costachi se refugiază la mănăstirea Bursuci;

- 1717, februarie 13, tătarii au prădat din nou Moldova;

- 1721, iulie 2, Mihail Vodă Racoviță întărește stăpînirea lui Ion Balaban și a fraților lui pe jumătate din satul Bălăbănești;

- 1734, Ștefan Lipanul dă foc casei lui Lupu Balaban;

- 1738, mai 31, ora 13,30 mare cutremur de pământ, se dărâmă și multe biserici și chiar turnul Goliei din Iași;

- 1739, septembrie, cazacii fac orgii în Moldova, de la Iași până la Galați;

- 1740, noiembrie 30, Grigore Ghica Vodă II curmă litigiul dintre descendenții lui Aron Misimănescul și cei ai vistiernicesei Simina Gheuca – vezi și „Un proces civil în Moldova care a durat 150 de ani”, cota 2650, la Arhivele Statului Iași. Judecata va reîncepe de mai multe ori și nu va înceta până pe la 1840, recunoscându-se, în final, de fiecare dată, prin împăcarea părților, că boierii care nu erau acceptați de răzeși la stăpînire, au fost la origine tot răzeși, după cum strămoșii unor răzeși au fost boieri – și chiar mari boieri în sfatul țării sau înrudiți cu vechii domni pămînteni sau cu domnițele acestora.

- 1744, decembrie 7, o nouă carte de la Ioan Mavrocordat Voievod întărea stăpînirea descendenților din Avram Misimănescul în Românești;

- 1747, aprilie 21, alt cutremur de pământ;

- 1752, martie 6, ca și în 1744, Constantin Mihail Cehan Racoviță dă altă întărire, deși ca cealaltă, în procesul de la Bălăbănești, motivată astăzi de noi căi în vechiul drept românesc nu se respecta principiul autorității lucrului judecat, fiecare domn, după cum s-a mai spus, putând redeschide orice proces și da orice soluție pe care o considera Măria-sa bună;

- 1757, iunie 1, într-o mărturie a unor oameni bătrâni despre strămoșii Bălăbăneștilor arată că aceștia se trag din Pechi, ginerele paharnicului Kamen;

- 1759, iarnă caldă, din noiembrie până în martie fără zăpadă;

- 1764, martie 16, ora 3 din noapte, iarăși cutremur de pământ;

- 1773, are loc recensământul din toată Moldova – catagrafia - . La Bălăbănești erau 35 de case, doi țigani boierești, 5 preoți, 14 săteni moldoveni, 9 ruțași, 3 văduve, un vornic și un vataman – dregători sătești;

- 1781, octombrie 9, noaptea, s-a cutremurat pământul foarte tare;

- 1785, decembrie – 1786, decembrie, se întocmesc tabele lunare cu toți mazilii și ruțașii din toate ținuturile Moldovei, nediferențiate pe sate, dar din care George-Felix Tașcă identifică după nume, din Bălăbănești, 4 membri ai familiei Tașcă și un Balaban la mazilii și câte un Tașcă, un Balaban și un Vârgolici la ruțași;

- 1787, în raportul contelui d-Hauterive, făcut la cererea domnitorului Alexandru Ipsilanti, asupra vechii și actualei stări a Moldovei, în capitolul IV spune, printre altele, că în cele trei eparhii ale Moldovei ar fi fost 6000 de preoți, cifră care i se pare exagerată;

- 1789, rușii se stabilesc la Bârlad și Tecuci, iar austriei la Focșani;

- 1793, noiembrie 28, seara la ora 18, alt cutremur de pământ, foarte puternic, repetat încă de două ori, mai slab – în cursul nopții;

- 1793, ca și la 10 decembrie 1792 sub Alexandru Moruzi Voievod, Mihail Șuțu, urmaș la domnie, menține și adâncește ordinul predecesorului cu privire la protecția pădurilor și ocrotirea în special a stejarului, până la ei se putea lua din pădure orice fel de lemn.

Vorbind despre secolul al XIX-lea la „Bălăbănești – Tutova” – pagina 21 ș. u. din materialul dactilografiat – George-Felix Tașcă trece în revistă însăși situația politică, economică, socială și culturală a țării, perioada respectivă marcând începutul istoriei moderne a principatelor române.

Din punct de vedere politic Moldova cunoaște până la sfârșitul domniei lui Alexandru Ioan Cuza o viață deosebit de frământată, cu 13 schimbări de domni, la care se adaugă 10 interregnuri de caimacani, 3 ocupații militare rusești, în total aproape 13 ani _ 1806-1812; 1828-1834 și 1853-1854 - , eteria lui Alexandru Ipsilanti – aprilie 1821 - , o ocupație otomană de 14 luni - 1821-1822 – și una austriacă – 1854.

Față de cele notate mai sus de autor, aceste punctează și tendința accentuată spre independență și unitatea națională. Se

recăpătau cele trei județe, Cahul, Bolgrad și Ismail, din sudul Basarabiei, se fac pași în dezvoltarea economică și socială, care afectează și țărâniea. Se înființează școli la sate, sporesc tranzacțiile imobiliare, se înmulțesc procesele ca și hotărânicile, există preocupări sanitare, se fac noi catagrafii, apoi actele de stare civilă, în 1832 la biserici și de abia în 1864 la primării, sporesc dovezile scrise ale vieții localnicilor, inclusiv ai celor de la Bălăbănești.

După 1864 se introduce oficial alfabetul latin, înlocuind scrierea cu litere chirilice.

Sintetic sunt prezentați de autor anii buni și anii răi din Moldova care înseamnă și județul Tutova – satul Bălăbănești: anii buni cu recolte bogate, anii 1811 și 1842, ani răi, 1806 – pentru vite, stupi pâine și vin; 1810 – foamete -, 1813 – mari inundații -, 1815 – secetă la porumb și fân -, 1816 – iarăși lipsă de nutreț și moartea vitelor -, 1818 – fructe -, 1833 – foamete, porumb scump -, 1837 – inundații în august -, 1841 – iarnă grea, lipsă de fân, mor vitele -, 1847 – în iulie invazia lăcustelor -, 1852 – frig în martie-aprilie, mor vitele de foame -, 1857 – un an neroditor, 1860 – două invazii de lăcuste.

Din volumul – „Răzeși din Bălăbănești” – 1979, cota 2642, la Arhivele Statului Iași, redăm pp. 492-194, cuprinzând vornicii, șoltuzii, ispravnicii din ținutul Tutova în anii 1596-1828, după I Tanoviceanu – „Părcălăbiile Moldovei” – Vornicii, staroștii, ispravnicii, pe ținuturi, sec XII-XIX – Arhivele Statului București, Ms. 1207 :

- 1596 aprilie 19 – Jora, orăjnic la Bârlad;
- 1599 martie 5 – Procop Negrea, vornic la Bârlad;
- 15 99 martie 15 – Călin și Crețul, mari vătafi de Tutova;
- 1601 septembrie 15 – Gligore, vătaf de Bârlad;
- 1605 mai 12 – Constantin, părcălab de Tutova;
- 1653 februarie 24 – Bejan Gheuca, vornic de Bârlad;
- 1660 octombrie 28 – Gheorghe Bogdan, părcălab de Tutova;
- 1661 iulie 17 – Gheorghită, părcălab de Tutova;
- 1671 – Pârvul Ioniță și Vasile Gâlcă, vornici de Bârlad; Gavril Mandrea, șoltuz de Bârlad;
- 1676 mai 17 – Vasile Pârc, staroste ot Tutova;
- 1685 aprilie – Vasilache, vornicul de Bârlad;
- 1686 februarie 18 – Vasilache, vornicel de Bârlad;
- 1686 iunie 3, Vasile sin Popa, vornic de Bârlad;
- 1693 ianuarie 8 – Enachi biv vel sulger, ispravnic Tutovei;
- 1710 octombrie 5 – Dima, ispravnic de Bârlad, dar nesigur;
- 1712 martie 20 – Dima, ispravnic de Bârlad;
- 1730 august 29 – Ion, ispravnic de Bârlad;
- 1742 iunie 30 – Ion Bogdan, ispravnic Tutovei;
- 1742 iulie, 1, 3, 10, - Ion Bogdan, judecător Tutovei și ispravnic Tutovei;
- 1743 mai – Ion Bogdan, biv vel stolnic, judecătorul Tutovei;
- 1743 decembrie 15, Ion Bogdan, biv vel stolnic, ispravnic Tutovei;
- 1745 mai 2 – Dumitru Paladi, biv vel paharnic, ispravnic Tutovei;
- 1753 decembrie 14 – Lupul Costache, biv vel, stolnic, ispravnic Tutovei;
- 1754 octombrie 9 – Leon Imbru, ispravnic Tutovei;
- 1755 aprilie 5 – Lupul Costache, biv vel stolnic, și Leon Imbru, ispravnic Tutovei;
- 1756 iulie 5 – Dediul Codrianu, sardar, ispravnic Tutovei;
- 1757 septembrie 12 – lordache, biv vel gram, ispravnic Tutovei ;
- 1758 iulie 15 – Lupul Costache, biv vel stolnic, ispravnic Tecuciului;
- 1762 martie 20 – Panaite, biv iuhadar, ispravnic Tutovei;
- 1762 octombrie 29 – Enache, biv vel sulger, ispravnic Tutovei;
- 1764 mai 5 – Brăescul, părcălab de Tutova, fin popei Timofte;
- 1766 mai 16 – Enachi sulger, ispravnic Tutovei;
- 1766 iunie 5 – Ioniță Cuza, biv vel stolnic, ispravnic și dirigitor ținut Vaslui;
- 1768 mai 2 – Constantin Sturza, biv vel stolnic și Costin Catargi, biv vel sluger, ispravnic Tutovei;
- 1769, Constantin Costache, medelnicer, ispravnic Tutovei;
- 1770 – Manol. Bogdan, ban, lordache Despa, șatrar, Tutova;
- 1776 noiembrie 23 – Petrache biv vel vameș, ispravnic Tutova;
- 1777 februarie 11 – Petrache biv vel vameș, ispravnic Tutova;
- 1777 mai 28 – Constantin Paladi, medelnicer, ispravnic Tutova;
- 1778 iulie 30 – Costin Caragiu spătar, Mihai Cerchez, jicnicer, ispravnic Tutovei;
- 1779 mai 18, 23, lancul Greceanu paharnic și lordache medelnicer, ispravnic Tutovei;
- 1780 ianuarie 12 – Constantin Negri stolnic, ispravnic Tutovei;
- 1780 martie 5 – Constantin Paladi paharnic și C. Negri stolnic,

- ispravnic Tutovei;
- 1780 iulie 6 – Costantin Paladi, ispravnic Tutovei;
- 1780 septembrie 13 – Costantin Paladi, ispravnic Tutovei;
- 1781 iunie 10-17 – Costantin Paladi biv vel paharnic și lordache Canano, biv vel medelnicer, ispravnic Tutovei;
- 1781 noiembrie – Manolache Costache, stolnic, ispravnic Tutovei;
- 1781 decembrie 20 – Man. Costache, biv vel stolnic, ispravnic Tutovei;
- 1782 martie 20 – Man. Costache, biv vel stolnic, ispravnic Tutovei;
- 1783 mai 12, august 1 – Costin Negre, biv vel stolnic, ispravnic Tutovei;
- 1784 iulie 2 – Gavril Conache, biv vel stolnic,
- 1785 martie 26 – lordache Lambrino, biv vel paharnic, și Costin Negre, biv vel stolnic, ispravnic Tutovei;
- 1785 octombrie 29 – lordache Lambrino, biv vel paharnic, și Gh. Costandache, biv vel stolnic, ispravnic Tutovei;
- 1786 aprilie 2 – Lupul Balș serdar și Gh. Costandache, stolnic, ispravnic Tutovei;
- 1786 august 20 – Costantin Paladi, căminar, Lupul Balș, serdar, ispravnic Tutovei;
- 1786 iulie 16 – Man. Costache ban și Costantin Crupenschi, clucer, ispravnic Tutovei;
- 1787 decembrie 12 – Costantin Paladi, căminar, și Costantin Crupenschi, clucer, ispravnic Tutovei;
- 1793 martie 21 – Gh. Costandache, biv vel spatar și Mih. Cerchez, ban, ispravnic Tutovei;
- - 1793 iulie 28 – Gh. Costandache, biv vel spătar, ispravnic Tecuci?
- 1796 iulie 10 – Matei Costache, vel paharnic, ispravnic Tutovei;
- 1797 iunie 2 și 7 – Vasile Boghianul, stolnic, și lordache Milu, clucer, ispravnic Tutovei;
- 1798 februarie 28 – Gh. Costandache, spătar, ispravnic Tutovei;
- 1799 martie 15 – Gh. Costandache și Mihail Cerchez, ispravnic Tutovei;
- 1799 august 12 – lancul Greceanu, biv vel paharnic, și lordache, biv vel medelnicer, ispravnic Tutovei;
- 1801 iulie 21 – Constantin Catargiu, comis, și Crupenschi, căminar, ispravnic Tutovei;
- 1803 august 12 – de la isprăvnicia Tutova, Ștefan...? Spătar și Mihai Racoviță;
- 1803 decembrie 11 – de la isprăvnicia Tutovei...?, Mihai Racoviță, ban;
- 1804 iunie 24 și 28 – de la isprăvnicia Tutovei, iscălit Ioan Jora, schivnic;
- 1805 mai 18 – Ștefan Sturza, spătar, ispravnic Tutovei;
- 1808 ianuarie 14 – de la isprăvnicia Tutova, Hrisoverghi, spătar;
- 1809 octombrie 1 – paharnic Ioan Jora, numit în acea zi;
- 1810 aprilie 1 – Ioan Jora, biv vel paharnic, și lordache Donio, biv vel serdar, ispravnic Tutovei;
- 1812 februarie 8 – Manolache, stolnic, ispravnic Tutova;
- 1820 iulie 29 – Toma lamandi, ban, ispravnic Tutova;
- 1825 septembrie 10 – Giurgea, spătar, și Mo... spătar , ispravnic Tutovei,
- 1827 ianuarie 27 – M...aga, ispravnic Tutova;
- 1828 februarie 24 – Greceanu...? Aga...spătar, ispravnic Tutova.
- La 1 septembrie 1829 fostul vechil lordachi Opișan a lui Gheorghe Bogdan, nepotul lui Manolache Bogdan, ucis de Vodă Moruzi pentru hiclenie, fost student la Paris în 1803 să învețe dreptul, rămas proprietar a unor moșii precum cele de la Movileni, Măciucași, Iești, Pogănești și Ciocani din ținutul Tutovei, ajunsese ispravnic al ținutului – dovadă că și atunci existau răsturnări în ierarhia genealogiilor. La 1830, în aprilie, se stingea și Gheorghe Bogdan. În 1835 întreaga avere a lui Gheorghe Bogdan o moștenea un Manolache Bogdan, agă în Moldova acelor timpuri, ceea ce însemna că ciclul proprietății Manolache continua în zona Ciocani-Tutova – vezi în acest sens studiul Wilhelm de Cotzebue și prefacerea societății moldovenești – Note despre familia Bogdan, în Memoriile secțiunii istorice a Academiei, tom. XV, 1934, p. 108-112; 326-330, date invocate de N. Iorga într-o ședință a Academiei Române din 12 mai 1933, preluate și prelucrate de Ion N. Oprea în volumul său – Scurte medalioane, Editura PIM, Iași, 2010, pp.407-415.

“Boierii noi” în viziunea paharnicului Constandin Sion

Ciprian-Gică TODERAȘCU

Nimic nu apare întâmplător așa putea spune celor care au urechi să mă audă și celor care au ochi să vadă. Aceasta pentru că, subiectele de istorie care mi-au plăcut cel mai mult au fost cele sugerate de oameni cu experiență și nu cele care păreau a fi rezolvarea unei probleme. E adevărat, cele din urmă sunt mai greu de dus la capăt, dar asta nu înseamnă că primele nu trebuie luate în seamă.

Cu aceste gânduri de început pornesc astăzi pe un nou drum, drum care mi-a fost deschis de Mihail Cojocariu, conf. univ. dr. la Facultatea de Istorie din Iași, pe vremea când frecventam cursul de “Elite sociale și politice (sec. XIX-XX)”.

“Boierii noi” în viziunea paharnicului Constandin Sion este un subiect pe care l-am putut desluși numai citind *Arhondologia Moldovei. Amintiri și note contemporane. Boierii moldoveni*, operă de o valoare impresionantă atât pentru istoria românilor, cât și pentru memorialistica și literatura românească. Dat fiind faptul că lucrarea aparține lui Constandin Sion, pentru început, se impune să fac o scurtă prezentare a familiei, vieții și activității acestui dregător cu scopul de a evidenția spiritul în care acesta și-a putut încondeia gândurile pe coala de hârtie și mai ales, ceea ce l-a determinat să aibe atitudini diferite față de “boierii timpului său”.

Constandin Sion s-a născut în jurul anului 1795, ca fiu – al cincilea din șase – al baș-ceaușului Iordache Sion (m. 1612) și al Ecaterinei Danu (m. 1835), nepoată, după mamă, a lui Simion Tăutu, vornic de Suceava (m. 1792); astfel prin mama sa, autorul se înrudea cu marea familie boierească a Tăutuștilor, descinzând din logofătul lui Ștefan cel Mare și Bogdan al III-lea, Ioan Tăutu (m. 1511); banul Ioan Tăutu (m. 1827), unul din boierii care au mers la Constantinopol să ceară restabilirea domniilor pământene (1822), îi era stră-unchi; iar comisu Ionică Tăutu (1795-1830) – unchi (văr cu mama sa). După tată, paharnicul era coborât dintr-o familie de boierii tutoveni, familie despre care așa vrea să amintesc doar că nu descindea din “Demir Sultan”, așa cum spune Sion în lucrare sa, ci din “boierimea ștefaniană” a cărui rod a fost pe la sfârșitul secolului al XVI-lea Ionașcu Coșășcu pârcălab (m. ccca 1633), după cum arată profesorul Ștefan Gorovei în posfața aceleiași lucrări.

Constandin Sion a avut cinci frați, și anume: spătaul Antohi, paharnicul Ioniță, banul Neculai, paharnicul Costachi și pe serdarul Toader. Dintre aceștia, Antohi Sion a fost cel care a dominat întreaga familie Sionească. Din păcate a căzut pradă holerei de la 1848. Paharnicul Costache Sion a rămas în istorie ca un memorialist, la fel ca și fiul lui Neculai Sion. Antohi și Toader au fost singurii Sionești care s-au remarcat în viața politică. Am lăsat la urmă paharnicul “Arhondologiei” noastre întrucât el a fost un om cu dragoste de carte și de slovă (ca majoritatea Sioneștilor), însă care nu a reușit să se apropie de vârful piramidei sociale, fiind doar slujbaș în administrația provincială. S-a născut pe la 1795 și a fost luat de tânăr în casa lui Theodor Paladi la Iași. Aici și-a făcut studiile și a învățat foarte bine limba greacă. S-a căsătorit cu Eufrosina, fata banului Toma Stamatini. În anul 1821 întâmplarea a făcut, aflându-se la Iași, să scape niște turci din mâinile grecilor. În urma acestei întâmplări Sali Pașa îl însărcinează cu misiunea de a rândui ispravnici pe la unele ținuturi. La 1822 era scriitor la vistierie, iar la 1824 a fost rânduit să umble cu potira prin țară. La 1828 a fost trimis în calitate de ceauș să ducă animale spre Balcani. În 1829 a ajuns staroste de Putna, dar în această funcție nu a stat mult pentru că a fost numit îngrijitor al spitalului ostășesc care avea vreo 1500 de bolnavi, mai ales din cauza ciumei care băntuia pe atunci prin țară. În 1831 a fost arestat și dus la București întrucât făcea parte din boierii nemulțumiți de regulamentul organic. Din 1834 a stat departe de funcțiile boierești pentru că nu era de acord cu modul în care acestea erau ocupate. Între timp, Sion a fost preocupat de scrierea operei sale, lucrare în care “și-a vărsat tot focul inimii”. Concepută într-un moment de revoltă a autorului față de situația social-politică existentă în prima jumătate a secolului al XIX-lea în Moldova, moment care devine persistent în abordarea noii boierimi, “Arhondologia” se prezintă ca o lucrare în care critica și subiectivismul dețin un rol important. Referitor la aceste două trăsături din urmă ale operei sale, însuși autorul ne face să credem că era conștient de particularitățile arhondologiei sale în momentul în care

afirmă indirect propoziția citată mai sus. Din acest punct de vedere cartea analizată se vrea a fi una care oglindește antagonismul termenilor “vechi” și “nou”.

Data începerii scrierii a fost estimată de specialiști ca reprezentând anul 1840. Momentul finalizării sale gravitează în jurul anului 1857. Faptul că timpul în care lucrării i s-a dat o formă finală este destul de lung (aproape două decenii) mă face să mă gândesc la motivele pentru care Constandin Sion a lucrat timp îndelungat asupra manuscrisului. În primul rând numărul mare al “boierilor noi” care era într-o perpetuă augmentare, alături de parcurgerea materialului existent reprezintă motive temeinice.

Intitulată de autor *Boierii moldoveni*, iar de primul editor – *Arhondologia Moldovei*, cartea care în fapt nu este o lucrare științifică, ci o culegere de memorii așezate în ordine alfabetică, prezintă ceea ce a știut autorul mai bine despre contemporanii săi. În genere el a știut și așternut pe hârtie mai ales lucrurile rele ale contemporanilor săi întrucât a demonstrat în operă incapacitatea și imoralitatea acestora. Puțini au fost cei care au scăpat acestui “masacru” general, însă despre aceștia nu voi aminti în lucrarea de față întrucât nu doresc a lua de la gură pâinea altcuiva.

Nemulțumirile autorului sunt exprimate în lucrare în mod clar și detaliat. Ele au pornit, cum deja am amintit, de la imposibilitatea apropierei lui de vârful ierarhiei sociale, dar mai ales de la faptul că atât Mihai Sturza (1834-1849), cât și Grigorie Alexandru Ghica și-au uitat “făgăzile ce ne da în multe rânduri, înainte de suire pe scaun”. Cel dintâi era principalul vinovat în decăderea adevăratei boierimi (boierimea veche) din care ar fi făcut parte și el, cel din urmă era domnul în care a avut încredere la început dar pe care până la urmă l-a criticat vehement spunând că “schimbarea domniilor e bucuria nebunilor”. Este vorba de fapt de dezamăgirea treptată pe care i-o produce paharnicului domnia celui care nu avea să-l folosească – nici el! – în slujbe importante, dar risipea în schimb banii publici pe “zădărnicii” ca îmbunătățiri edilitare.

În ceea ce-l privește pe Mihai Sturza motivul acuzației este acela că și-a transformat privilegiul de a acorda ranguri într-o adevărată afacere rentabilă, care își are începuturile în vremea lui Ioniță Sandu Sturza (1822-1828), moment în care “au început a se tăvăli boierii”.

Pentru a nu rămâne indiferent de toate aceste lucruri, autorul a găsit de cuviință ca în lucrare să prezinte defectele și mai cu seama originea umilă a celor mai mulți dintre norocoși care i-o luase înainte pe scara ierarhiei sociale. De asemenea, să pună în prim planul atenției imoralitatea și necinstea de care unii boierii aflați în diferite funcții dau dovadă.

Este foarte adevărat că scrierea sa abundă în caracterizări injurioase la adresa unui număr mare de “boieri noi”, acuzați, cu sau fără dreptate, de a fi de origine străină, însă înverșunarea memorialistului se îndreaptă cu precădere spre “năpastele țării”, cei care au avut o ascensiune rapidă în ierarhia socială a timpului său. Că aceasta este una din cauzele pornirii sale o probează atitudinea de asemenea ostilă față de moldovenii ridicați în diferite funcții după ieșirea sa din competiție, adică în timpul lui Mihai Sturza. Despre acești “boieri noi”, a scris autorul, că “i-au făcut boieri ca și mai mult să împileze țara și să măscărească noblesa Moldovei”, ajungând chiar ca “șireții, obraznicii, pezevenchii sau hoții, mincinoșii și savolnicii să fie bine văzuți” în detrimentul celor cinstiți.

Intrigat de situațiile cu care s-a confruntat autorul nu s-a oprit în acest punct întrucât, însuși a menționat, ultimul val de migratori din Grecia, de la începutul secolului al XIX-lea, a dus la disoluția structurilor sociale, lucru ce a dat șansa unor “coate goale” să poată acapara funcții importante pe scara ierarhiei sociale. În același spirit critic, autorul comentează ridicarea la boierie a țărănilor simpli, a birnicilor, despre care ajunge să spună că “sunt un soi de ciuperci, ieșite după ploii, ridicați la boierie de mojiți, din galantomia și nerespectarea drepturilor țării”. Se vede clar faptul că ideea exprimată mai sus a stat la baza puternicii și ironice opinii exprimate cu atâtă vehemență de Constantin Sion la adresa noilor boieri care își câștigau funcția nemeritând-o. De aici rezultă și viziunea pesimistă a paharnicului asupra realităților vremii sale, vreme supusă unor puternice transformări în ierarhia socială cu

care autorul este atât de puțin familiarizat. Această viziune în acord cu cea a spiritului romantic al vremii nu face decât să minimalizeze calitatea morală a timpurilor contemporane autorului.

Acesta și-a păstrat propria sa viziune asupra boierimii noi până la finele lucrării, o viziune subiectivă prin care arată că boierimea devenise în vremea sa o pacoste pentru țară din care nu profita decât domnul. Ceea ce pare a fi și mai interesant în lucrare constă faptul că paharnicul Constandin Sion analizează lucrurile ca și cum el ar fi centrul în jurul căruia ar trebui să se învârtă toți. Părerea lui în ceea ce-i privește pe boieri este strâns legată de raportul ce l-a avut el cu fiecare neam boieresc descris în lucrare. Dacă momentul interacționării dintre autor și unul din boieri, sau membrii familiei sale, a fost unul nefavorabil paharnicului, ironia și critica adusă acestora sunt de o aciditate memorabilă. Astfel, prezentând familia boierilor Drăghici, Constantin Sion spune că reprezintă o "corcitură de arman cu jidov; adecă, Neculai Drăghici a fost arman și femeia lui jidaucă, botezați; au fost bașbulubașă la hătmanie, pe vremea domnului Constantin Moruz". Chiar dacă nu putem vorbi de o război personală a paharnicului față de familia amintită, termenii în care aceasta este prezentată vădesc în mod clar o anumită atitudine de abordare. Același lucru poate fi probat și asupra familiilor Filipide și Palade. Referitor la prima spune că "o pocitură grecească, Neculai Filipide, calic și răpănos, pe la 1816 viind la Bârlad și având talent de măscărci și ligușitor, ca toți grecii, au căpătat intrare prin casele boierești; boierii moldoveni, ca cei din fire miloși, blânzi și primitori, dar totodată și proști, i-au făcut mai multe ajutoare, ba, încă, vornicul Ioan Greceanu, postelnicul Gavril Iamandi și alții l-au tocmnit dascal să li înveți copiii grecește; răpănosul acela țap s-au plodit foarte, au umplut Bârladul de iezi, ba, încă, unul ajunsese în departamentul dinlăuntru, unde au făcut multe prădăciuni, s-au boierit și pe el și pe toți frații și cumnații lui, în domnia lui Grigori Ghica". Despre cea de a doua familie spune că "la hatmanul Constantinică rămăind numai o fată Luțica, și foarte ră de muscă fiind, n-au găsit în toată Moldova, din toți feciorii de boieri unul să o poată sătura. Au purces, au trierat toată Europa, au cercat toți berbanții și și-au găsit pe plac, tocmai în Ispania, un jidov spaniol, și l-au luat bărbat; cu carele pe la 1844 venind aici și numindu-l marchiz de Bedmar și-au vândut toate moșiile și țigani și s-au dus înapoi la praznicul dracului".

Aceste exemple ilustrează o voită și totodată o evidentă atitudine negativă a lui Constandin Sion în special față de boierii de origine grecească. Termenii descriptivi utilizați de autor trădează clara

intenție a acestuia de a denigra într-un mod cât mai execrabil aceste familii. Cu toate acestea, exemplele citate se situează pe o poziție mediocră. Ironia scriitorului nu și-a atins apogeul. Cazurile următoare demonstrează clar că într-o posibilă tipologie a limbajului rău-voitor, tânărul crescut în casa familiei Palade mai are multe de spus. Când vine vorba despre familia Ralet, de origine tot grecească, ni se arată că unul din membrii ei, după ce s-a aventurat în relații incestuase pe tărâmurile dorohoiene "s-au dus în Basarabia și de acolo au venit la Iași, s-au îngurluit cu fimeia lui Costachi Voinescu, fata lui Vasile Alecsandri, și-au lăsat bărbatul curva, cum era de bun și bogat, și-au lăsat ca o căță și trei copii și-au fugit la tată-său". În aceeași termenii este caracterizată și familia Radu. Vorbind despre unul dintre fiii postelnicului Malonachi, pe nume Iorgu, ni se precizează că acesta "s-au împrietenit cu logofătul Costachi Sturza, care după introducerea Regulamentului făcându-se logofăt a dreptății, au făcut pe tărhan prezident de Neamț. După aceea și nchipuind tărhanul un fel de revoluție, ca să facă pe Costachi Sturza domn, descoperindu-să, l-au deșterat Mihai vodă pe la 1842 și nu știu ce să va fi făcut".

La finalul acestui demers se impun câteva concluzii edificatoare privitoare la "boierii noi" în viziunea lui Constandin Sion. Cartea analizată nu este precum genealogia falsă pe care autorul și-a construit-o. Despre aceasta Gheorghe Ghibănescu consideră că este compusă din "câte cuvinte, atâtea neadevăruri". Cu un observabil caracter memorialistic, lucrarea de față nu este alcătuită în mod obiectiv. Nu pot cere însă nici prea multe de la aceasta ținând cont de caracterul ei memorialist. Ea delectează cititorul prin comparațiile de-a dreptul hazlii și uneori ieșite din comun. Cu toate acestea, dincolo de exagerări conține informații care pot fi luate în calcul într-un posibil studiu istoric. Dubla perspectivă din care poate fi lecturată cartea (literară și istorică) face ca aceasta să fie revendicată de ambele părți. Așadar, "ferice pentru țară, cu înmulțirea boierilor, tocmai ca și a stupilor cu înmulțirea trântorilor".

Notă:

1. Constandin Sion, *Arhondologia Moldovei. Amintiri și note contimporane, cu o prefață analitică de Gheorghe Ghibănescu*, Iași, Tipografia Buciumului Român, 1892; Idem, *Arhondologia Moldovei. Amintiri și note contimporane. Boierii Moldovei*, text ales și stabilit, glosar și indice de Rodica Rotaru, prefața de Mircea Angheliescu, postfața, note și comentarii de Ștefan S. Gorovei, Editura Minerva, București, 1973.

MANOLACHE COSTACHE EPUREANU – OMUL EPOCII SALE

- (4) -

Laurențiu CHIRIAC

Spre exemplu, în drumul spre cimitirul "Eternitatea" din Bârlad, când carul mortuar al lui Epureanu a fost oprit la Biserica "Domneasca", unde s-a oficiat un amplu serviciu religios, au ținut discursuri panegirice I. Gane (primarul orașului) și senatorul Theodor Rosetti. Iată ce frumos portret i-a zugrăvit atunci **Theodor Rosetti** ilustrului om politic Manolache Costache Epureanu: "Omul în jurul rămășițelor căruia o întristare comună ne-a adunat din toate unghiurile țării, **Manolaki Kostaki**, a fost unul din întemeietorii junelui stat român. Născut la 1820, el aparținea acelei generațiuni pe care o soartă ingrată a destinat-o la munca grea și adeseori plină de decepțiuni de-a fonda o stare de lucruri nouă în o țară străveche, de-a deștepta la conștiința naționalității pe un popor care părea adormit sub greutatea nenorocilor seculare ce trecuseră peste el. Epoca de regenerare a României, adaptarea ei la viața modernă a familiei popoarelor europene, e strâns unită cu numele bărbatului pe care-l plângem. Pe la jumătatea acestui secol, pe când domneau încă formele unei organizații vechi, care-și pierduseră de mult spiritul lor, odinioară dătător de viață, **Manolaki Kostaki**, împreună cu contemporanii săi, a formulat pentru întâia dată în Iași principiile acelea de regenerare națională, care de atunci și până acum s-au realizat neconținut. Cel dintâi act politic al său a fost participarea la acea mișcare ce, la 1848, cuprinsese și țara noastră și a cărei programă a fost însăși calea pe care am parcurs-o de atunci și până acum. Luptele din trecut și-au pierdut înțelesul lor și probleme ca totul noi răsăr în calea statului român, la rezolvarea cărora e de dorit ca generația actuală și cele viitoare să lucreze cu aceeași dezinteresare, cu același nestrămutat patriotism de care răposatul **Manolaki Kostaki**

ne-a dat un luminos exemplu Ducându-se din mijlocul nostru, rămâne între noi pentru totdeauna acel spirit generos și patriotic pe care **Manolaki Kostaki** îl avea împreună cu numele său, moștenire a secolelor trecute; căci dacă a reprezentat ideile unui timp nou, caracterul și simțirea cu care a făcut-o au fost aceleași care formau țaria neînfrântă a vremilor vechi, pentru că el era reprezentantul firesc al poporului său, prin caracterul îngăduitor, prin cumințenia și bunul simț care deosebesc poporul nostru de altele. Reintrând în pământul părintesc, țărâna patriei sale iubite îi va fi ușoară, pe cât timp vor mai răsuna peste mormântul său accentele limbii noastre și se vor realiza aspirațiunile poporului nostru Numai menționând vii în inimile noastre gândurile sale înțelepte, nobilele sale aspirațiuni și transmițându-le generațiilor viitoare, vom putea îndeplini datoria de recunoștință ce cu toți o avem către omul de bine **Manolaki Kostaki**, către acest adevărat patriot care totdeauna a pus interesul țării mai presus de interesele individualității sale⁷⁸

Totodată, ziarul "Telegraful Român" din 12 septembrie 1880 scria despre controversatul om politic Epureanu (căruia până atunci îi fusese ostil) următoarele: "Vrem să-l judecăm cu nepărtinire și să-l ridicăm din confuziunea în care opiniunea publică îl pierde. Acest bărbat politic avea într-însul o patimă, aceea de a domina. Ea l-a târât în toate contrazicerile, în toate inconsecințele aparente, care fac din viața acestui inteligent om politic un lanț de verigi variate în culoare, în preț și în calitate. **Manolaki Kostaki** a fost liberal până în adâncul sufletului de câte ori a putut face ceva pentru țara lui cu liberalii, dar și conservator până în adâncul patimei când era vorba de a face opozițiune unui

guvern liberal, totul pentru a urca la cârma guvernului sufletul său eminent liberal ... L-am combătut pe **Manolaki Kostaki**, și foarte adeseori dur, pe această suprafață a luptelor, dar eram convingși de un fapt: că în inima lui nu era terenul pe care reacțiunea să prindă roade, căci nici o faptă a **Epureanului**, de câte ori a fost el la putere, n-a atentat nici la libertatea, nici la neatârarea statului.⁷⁹

O frumoasă caracterizare a lui Manolache Costache Epureanu a făcut-o și ziarul "**Răsboiul**" (la câteva zile de la moartea politicianului): "Credința sa fundamentală era aceea că un stat numai atunci poate înflori, când destinele sale sunt conduse de partea aceea a nației care e neatârmată prin avere și cultură și că orice stat e osândit la o retrogradare sigură, mai ales când încapă pe mâna oamenilor care își fac din politică o meserie de credință, un mijloc de îmbogățire ori de bun trai. Ca orator, **Epureanu** era strălucit, ore întregi fermeca auditoriul, îmbrăcând adevărurile cele mai crude în forma nevinovată a unui umor atât de contagios, încât cei mai mari adversari politici ai săi, departe de a fi jigniți de acele valuri de fină ironie, de acele scânteliri ademenitoare ale unui spirit atât de cult, atât de elegant și de o amabilitate personală covârșitoare, îl ascultau cu o adâncă plăcere."⁸⁰

Dintre contemporani, cel mai bine l-a înțeles și l-a evocat **poetul național Mihai Eminescu**, cel care în vibrantul său articol de la ziarul "Timpul", făcut dintr-un admirabil sentiment de devoțiune, a sintetizat politicianul, militantul și patriotul care a fost Manolache Epureanu: "... Un stat - așa cum spunea **Epureanu** - poate înflori numai atunci când destinele sale sunt conduse de partea aceea a nației care e neatârmată prin avere și prin cultură. ... **Epureanu** era liberal și un liberal sincer. Admirator și cunoscător al instituțiilor liberale engleze, el recunoscuse adevărul că garanția duratei și trainice dezvoltări a unui stat cu instituțiunile lui cu tot e, de fapt, împăcarea formelor tradiționale de existență cu cuprinsul lor nou, cu dezvoltarea nouă... Astfel de om politic care a fost **Manolaki Kostaki Epureanu**, cel care avea simțul datoriei împins până la ideal, o amabilitate desăvârșită, un înalt spirit de onoare și cavalermism, o generozitate personificată la care nimeni nu a făcut apel zadarnic și, mai ales, un devotament aparte pentru națiune și pentru Tron, a înțeles pe deplin destinul acestei țări a noastre și, de aceea, cu atât mai mult astăzi îi simțim lipsa modelului său. ..."⁸¹

Cavoul fam. Costachi Epureanu

4. Personalitate de seamă a Bârladului

Ca **bârlădean**, Manolache Costache Epureanu a fost foarte apropiat față de concitadinii săi și extrem de apreciat pentru inteligența și moralitatea sa. Se cunoștea bine cu Iorgu Radu, Gheorghe Iamandi, lordache Lambrino și cu prietenul acestuia din urmă - Alexandru Ioan Cuza, cel care venea deseori la Bârlad. Făcea parte din elita bârlădeană și se bucura de un mare respect în rândul profesorilor de la Gimnaziul "Gh. Roșca Codreanu" din localitate. Dintre rude, buni prieteni i-au fost Costache Negri (verișorul său) și surorile acestuia - Elena și Catinca (tatăl lor Petrache Negre fiind vărul primar al Catinicăi Epureanu).⁸²

După ce a intrat și mai mult în viața publică a Bârladului, ca magistrat, devenind **președinte al Tribunalului Tutova din Bârlad** (1846-decembrie 1847), incoruptibilul și exigentul Epureanu a dat dovadă de moralitate profesională și nu a tolerat niciodată mita, influența și nedreptatea, declarând cu fermitate că "**Tribunalul nu se supune poruncilor, ci legii**". Într-o societate bârlădeană dominată de flagelul corupției, el știa să împartă dreptatea celor nevoiași și chiar nu îngăduia nici un abuz al vechilor boieri sau al politicianilor față de târgoveții și țărani judecați. Încă de atunci, bârlădenii i-au admirat integritatea și moralitatea, cinstea și onoarea.⁸³

Mai apoi, reîntors în țară în august 1849, Manolache Costache a locuit alternativ la Bârlad și la Iași. De altfel, în Bârlad a cunoscut-o pe frumoasa Maria (fiica lui Alexandru Sturza și a Smarandei Sturza Bârlădeanul, născută Costandachi), de care s-a îndrăgostit și cu care s-a căsătorit în 1851. Căsnicia celor doi a fost una din cele mai fericite,

noua familie locuind fie la Bârlad, fie în conacul de la Epureni (moșie care a trecut în proprietatea lui Manolache, după moartea unchiului său - lordache Costache).⁸⁴ Totuși, a trăit mai mereu încurcat în datorii, asta și pentru că socrii săi - Alecu Sturza Bârlădeanul și soția sa, Smaranda - nu i-au dat nimic și nici nu l-au lăsat să vină în casa lor. În aceste condiții, pentru a-și achita împrumuturile făcute în perioada exilului și cheltuielile necesare întreținerii familiei, Epureanu și-a vândut moșia Borosăști (1855), casele Catinicăi Costache de pe actuala stradă Nicolae Bălcescu, nr. 40 din Bârlad (februarie 1859) și casele sale din același oraș (în 1859 și 1868).⁸⁵

În altă ordine de idei, după ce a fost ales ca membru de seamă al Comitetul Central al Unirii din Iași (30 mai 1856), Manolache Costache - alături de alți membri bârlădeni ai acestui comitet, cum ar fi Al. I. Cuza, Ion Codrescu, Ion Vârgolici, Constantin Dimake și Mihai Cerchez - au făcut din Bârlad al doilea mare centru unionist al Moldovei, contribuind la înființarea la 19 iulie 1856 a **Comitetului Unionist din Bârlad** (cu 134 de membri). Alături de unii profesori ai Gimnaziului "Gh. Roșca Codreanu" din Bârlad (Panait Chenciu, Ioan Popescu) și de boierii progresiști Iorgu Radu, Constantin Sturza, Ioan Miculescu, G. Giuscă, aga Costin Emanoil și alții, Epureanu a luptat pentru Unire, iar în casa sa ori în cea a lui Lupu Costachi din Bârlad se adunau membrii Comitetului Unionist al județului Tutova și al orașului Bârlad. La aceste întruniri participau deseori și frunțașii unioniști moldoveni Al. I. Cuza, Costachi Negri, Mihail Kogălniceanu, Anastasie Panu, Mihail Jora, Petrache Mavrogheni, Dumitru Sturza și Constantin Rolla.⁸⁶

Intrigați de mașinațiunile cârmuirii la alegerile locale din vara anului 1857, Manolache Costache și alți unioniști bârlădeni au trimis de la Bârlad o scrisoare consulului francez din Moldova, Victor Place (30 iulie 1857), prin care îl informau asupra abuzurilor administrației locale în cadrul acestor alegeri, ilegalitățile comise în întocmirea listelor electorale și neexercitarea corespunzătoare a dreptului de vot. Mai mult, Epureanu a vegheat și asupra corectitudinii întocmirii listelor electorale din județul Tutova pentru Divanul ad-hoc, cercetând în august 1857 ca fiecare candidat să fie înscris, în funcție de

avere, în colegiul de care aparținea. Tocmai de aceea, prefectul Dia al districtului Tutova dorea să-l radieze de pe listele electorale pe Manolache Costache și l-a defăimat, printr-o scrisoare, în fața caimacamului Nicolae Vogoride. Cu toate acestea, la alegerile din septembrie 1857, el a fost ales ca **deputat în districtul Tutova al Divanului Ad-hoc din Moldova** cu 35 de voturi, din totalul de 41 de electori prezenți, făcând parte din colegiul marilor proprietari (alături de Grigore Șutu). Printre bârlădenii care l-au ajutat pe Epureanu să câștige aceste alegeri erau colonelul Boteanu, P. Veissa, C. Costaki, dr. Costin, G. Giuscă, K. Ciucă, C. Alexis, G. Gane și mulți alții.⁸⁷

În 20 februarie 1862, după ce bârlădenii l-au reales a cincea oară ca **deputat al ținutului Tutova** în Adunarea legislativă a Principatelor Unite, Epureanu a susținut un discurs, prin care mulțimea bârlădenilor pentru alegerea sa și-și exprima recunoștința față de Adunarea care, în cele din urmă, l-a validat: "**Domnilor, suindu-mă pentru întâia oară la această tribună, care reprezintă astăzi tribuna Principatelor Unite, am o datorie foarte plăcută a îndeplini către Dv. și o datorie de recunoștință către Adunare, care a binevoit a valida alegerea mea impuindu-mi astfel datoria de a-i mulțumi și în numele alegătorilor bârlădeni care mi-au făcut onoarea pentru a cincea oară a mă trimite în adunare ca reprezentant al lor; către Dv., căci - în iubirea de dreptate și imparțialitate - ați voit a le recunoaște dreptul de a alege o persoană care are onoare a se bucura de încrederea lor și care întrunește condițiunile admisibilității. Mulțumesc acum, în numele meu personal, acelor oratori care au binevoit, prin concursul elocinței d-lor, a înlătura obiecțiunile ce s-au ridicat în contra aditerii mele.**"⁸⁸

Participând la alegerile legislative din 1867, Epureanu a câștigat lejer locul de **senator conservator al județului Tutova**, devansându-l cu 163 din 233 de voturi pe liberalul Scarlat Vârnav.⁸⁹ Deasemenea, la alegerile pentru Senat din martie 1876, desfășurate în timpul tumultoaselor certuri politice, la Colegiul I din **județul Tutova** a ieșit

învingător **senatorul** Manolache Costache, iar la Colegiul II a câștigat Iorgu Radu.⁹⁰ De altfel, putem spune că bărlădenii l-au ales pe Epureanu de fiecare dată când acesta a candidat la alegerile parlamentare. Chiar și când acestea au trebuit să fie devansate din cauza războiului ruso-turc și s-au desfășurat la 9-13 aprilie 1877, el a fost ales ca **senator al județului Tutova**.⁹¹ În fine, reales ca **senator al județului Tutova** în aprilie 1879, Epureanu era extrem de activ în cadrul **dezbatelor parlamentare**, exprimându-și ideile asupra mai multor probleme importante ale țării, dar niciodată nu uita să mulțumească bărlădenilor pentru încrederea pe care aceștia i-o acordau.⁹²

La 27 septembrie 1875, când soția sa Maria, bolnavă de cancer, a murit, Epureanu a preferat s-o înmormânteze la Biserica "Sf. Spiridon" din Bârlad - ctitoria familiei bărlădene Sturdza, ca semn al prețurii sale față de bărlădeni.⁹³

Mai târziu, după moartea lui Manolache Costache la 7 septembrie 1880, la Schlagenbad (Germania), deși inițial familia sa a dorit ca el să fie înmormântat în biserica de la Epureni (ctitoria neamului său), totuși peste 200 de fruntași bărlădeni i-au adresat o scrisoare prefectului județului Tutova, C. Nanu, rugându-l să intervină pe lângă Alexandru Exarcu (ginerelul urmaș care se ocupa de funeraliile lui Epureanu) ca să permită ca trupul marelui om politic să fie înhumat în Cimitirul "Eternitatea" din Bârlad. Iată ce frumos scriau acești bărlădeni despre greaua pierdere a compatriotului lor - Manolache Costache: *"Domnule Prefect, subsemnații, pătrunși de cel mai profund regret pentru pierderea distinsului nostru concetățean și ilustru patriot, **Manolaki Kostaki Epureanu**, luând informațiuni că s-ar fi dispus ca trupul său să fie înmormântat la moșia sa de la Epureni, ne grăbim cu tot respectul a vă ruga să binevoiiți a interveni, din partea noastră, a tuturor cetățenilor bărlădeni, pe lângă familia defunctului, spre a se regula înmormântarea sa aici, în oraș. Cu stăruință vă rugăm a face să ni se satisfacă această dorință unanimă, căci după o pierdere așa de însemnată, să ne poată rămânea măcar mângâierea, că precum în viață ilustra persoana a lui **Epureanu** a fost între noi, nici după moarte el nu ne-a părăsit.*"⁹⁴

În aceste condiții, sosind în Bârlad, sicriul lui Epureanu a fost așezat pe un catafalc în sala mare a gării. A doua zi, la înmormântare, au participat foarte mulți bărlădeni, dar și reprezentanți ai autorităților centrale și locale, precum și iluștri oameni politici: A. Teriachiu (ministru de interne), Lascăr Catargiu, Petre Mavrogheni, Theodor Rosetti, Al. Zissu, V. Hiotu, P. Teulescu, col. Greceanu (adjutant domnesc, reprezentantul prințului Carol I), gen. Zefcari (reprezentantul Armatei). Din partea oficialităților locale au participat I. Gane - primarul orașului Bârlad, C. Nanu - prefectul județului Tutova, V. Costăchescu (directorul Prefecturii Tutova), avocatul Theodor Ioan (senator și șeful PNL-ului din județul Tutova), col. Bibescu și Teodor Codrescu (senatori conservatori din județul Tutova), Sandu Negri, G. Leca etc. Printre cei care au susținut discursuri panegerice, alături de senatorul Theodor Rosetti, au fost și primarul I. Gane și prefectul C. Nanu. Cei doi au evidențiat patriotismul lui Manolache Epureanu, iubirea pe care bărlădenii i-au purtat-o și o vor purta mereu, precum și enorma sa contribuție la crearea și modernizarea statului național român. De altfel, și în presa vremii au apărut atunci ample comentarii despre înmormântarea de la Bârlad a acestei remarcabile personalități politice a epocii sale.⁹⁵

◆◆◆

Memoria și prețuirea bărlădenilor

pentru această uriașă personalitate a urbei lor n-a conținut niciodată, semn că respectul pentru semenul lor a rămas viu și nepătat. Drept mărturie stau nenumăratele **comemorări, aniversări și sărbători** legate de numele lui **Manolache Costache Epureanu**, dar mai ales **monumentele statuare și votive** ridicate în cinstea sa. La acestea se adaugă și numeroasele **studii, articole și lucrări** care aprofundează această complexă personalitate a Bârladului, dintre care merită amintite cele ale lui N. G. Rădulescu, Emil Ioachimovici, Traian Nicola

și, în special, Elena Monu.

Spre exemplu, în 1885, la cinci ani de la moartea lui Manolache Costache, un contemporan al său - **N. G. Rădulescu** - îl caracteriza astfel: *"**Manolaki Kostaki Epureanu** a străbătut lumea aceasta a deșertăciunilor, departe de orice deșertăciuni pentru sine, urmărind totdeauna scopuri mărețe, nefăcându-și decât datoria și iar datoria în politică, în viața sa publică și privată. Dragostea fierbinte ce-a avut pentru țară și devotamentul către națiunea sa l-au dominat întreaga*

Cavoul fam. Costachi Epureanu

existență, mergând până la jertfă, care nu-i părea niciodată mare, dacă printr-înșă putea să contribuiască la propășirea României. **Manolaki Kostaki Epureanu** avea apoi o elocință firească, strălucită și de o mare putere de convingere, care se aprindea până la cel mai mare entuziasm când graia de soarta cea mare ce întvedea pentru țara lui Era un orator cu totul modern. Nu fraze mari și patetice ca un orator popular, ci spirit de convingere. Înapoia acestui farmec al graiului, însă, se ascundea o inimă rănită de starea tristă a țării lui, căci el, poate cel întâi, a fost care nu s-a lăsat orbit de frazeologia goală a politicianilor de industrie, nici de aparențele unei propășiri în formă, pe când în fond poporul da înapoi pe toate căile... . În fine, bunătatea inimii lui **Manolaki Kostaki Epureanu** era nemărginită și nimenea n-a făcut vreodată apel zadarnic la generozitatea sa. Toată lumea care l-a cunoscut își amintește încă, desigur, blândețea sa, spiritul său pătrunzător și plin de farmec,

adeseori mușcător, dar niciodată plin de patimă, cu care dezarma chiar și pe dușmanii săi.⁹⁶

Totodată, trebuie amintit faptul că, după alegerile din toamna anului 1898, bărlădenii au propus să se aleagă un Comitet Central care să acționeze pentru ridicarea unei **statuii a lui Manolache Costache**. Lista de subscriere - publicată la finele lui octombrie a aceluiași an - arăta că orașenii au scris cu 100 de lei, iar Gheorghe Iamandi, dr.

Alexandru Șabner-Tuduri și Theodor Iamandi au dat câte 40 de lei fiecare. Mai mult, în 1900, în semn de prețuire pentru compatriotul lor, bărlădenii au dat numele de Epureanu unui Gimnaziu real, care apoi s-a comasat cu Liceul "Gh. Roșca Codreanu".⁹⁷ După aceea, în 1902, când principesa Elena Bibescu (fiica lui Manolache Costache) a decedat și a fost înmormântată în cavoul familiei Epureanu din cimitirul "Eternitatea" din Bârlad, fiii principesei - Emanuel și Anton Bibescu - au ridicat deasupra mormântului un **monument din marmură**, în formă de piramidă, în interiorul căruia a fost amplasat în cinstea bunicului lor **bustul lui Epureanu** (realizat de sculptorul Ernest Dubois). Din păcate, acest bust a dispărut în 1985, în condiții necunoscute.⁹⁸

Cu aceleași sentimente de prețuire pentru compatriotul lor - Manolache Costache - bărlădenii au insistat pe lângă Emanuel și Anton Bibescu și au ajutat financiar la realizarea unui **monument votiv din marmură** (realizat de Charles Jacquot), deasupra căruia era amplasat **bustul din bronz a lui Epureanu**, iar pe un soclu de piramidă retezată a fost fixat un medalion din bronz pe care erau sculptate, în tehnica basoreliefului, chipurile principesei Elena Bibescu și a fratelui ei, Ion. Deși inițial acest monument votiv a fost amplasat pe fostul bulevard Elisabeta, în fața Gării Bârlad, el a fost mutat în perioada interbelică în fața fostului Tribunal (devenit apoi Prefectură și, actualmente, Teatrul "V. I. Popa"), iar în 1948 a fost demolat, pentru ca, în 1951, în condițiile proletcultismului, să dispară complet.⁹⁹

În orice caz, la solemnitatea de dezvelire a acestui frumos monument (9 iunie 1913) au participat locotenent-colonelul V. Costescu (adjutant regal și reprezentantul regelui Carol I), miniștrii M. G. Cantacuzino (reprezentantul Guvernului și al Clubului Conservator) și C. Arion (venit împreună cu soția sa), Emilian Constantinescu (directorul de cabinet al lui Cantacuzino) etc. Din partea autorităților locale au participat Ștefan Drăgănescu (prefectul județului Tutova), Ion Stănescu (primarul orașului), M. Vidrașcu (procuror la Curtea de Casație), protoiereul C. Dolinescu, I. Toneanu (procurorul general al orașului Iași), senatorul Theodor Ioan și deputații A. Ionescu și I. Ștefănescu, M. Cerchez, avocați, magistrați, doctori, profesori și alții, iar din partea familiei au participat Alexandru Exarcu (ginerelul lui Epureanu), Lupu Kostaki și Emil Juvara. După conferința avocatului Emil Ioachimovici - ținută în sala "Curții cu jurați" a Tribunalului - participanții s-au deplasat spre Gară, unde a fost dezvelit monumentul în cauză, iar apoi s-a trecut la oficierea unei slujbe religioase de către un sobor de preoți (condus de protoiereul C. Dolinescu). Cu această ocazie, au luat cuvântul Alexandru Exarcu, Emil Ioachimovici, primarul I. Stănescu, protoiereul Dolinescu, senatorul Theodor Ioan și **ministru de justiție M. Cantacuzino** - cel care și-a încheiat cuvântarea astfel: "*Fie ca față de greutățile din afară, adăpându-ne la izvorul generator al curăteniei de cuget și a căldurii și luminatului patriotism a marii generațiuni careia a aparținut Manolaki Kostaki Epureanu, să uităm micile patimi ale momentului, să trecem peste efemeridele luptelor noastre politice, să ne ridicăm deasupra cadrului strâmt al trecătoarelor chestiuni de persoane, înălțându-ne îndeajuns spre a nu mai zări decât idealul care a încălzit o viață întreagă marea generațiune din epoca de renaștere a țării, adică Unirea tuturor românilor, spre înălțarea României.*"¹⁰⁰

Mai târziu, deși regimul comunist a scos din istoria națională și locală pe **Manolache Costache Epureanu**, s-a păstrat undeva, oarecum, flacăra recunoștinței față de acest mare om al epocii sale, iar după 1990 s-au înmulțit semnele de prețuire ale bărlădenilor pentru această reprezentativă personalitate a urbei lor. Intelectuali de seamă

ai Bârladului, animați de sentimentul datoriei niciodată împlinite, au redat numele lui Epureanu unui Bulevard (fosta stradă K. Marx), iar Școala nr. 9 din localitate îi poartă numele ilustru om politic. Totodată, s-au organizat ample manifestări publice dedicate lui Epureanu, Societatea Culturală "Academia Bârlădeană" fiind promotoarea lor. Președinta acestui for, prof. dr. Elena Monu, a fost cea care a inițiat procedura de atribuire a numelui lui Epureanu școlii din satul Epureni, iar - alături de prof. univ. dr. C. D. Zeletin - ea a reușit în 2002 să atribuie numele principesei Elena Bibescu Școlii nr. 5 din Bârlad, precum și Căminului Cultural din Epureni (aflat pe locul vechiului han boieresc). În același spirit de "*restitutio memoriae*", tot din 2002 se oficiază anual la monumentul funerar al familiei lui Manolache Costache din cimitirul bărlădean "Eternitatea" o slujbă de pomenire.¹⁰¹

Mai mult decât atât, Societatea Culturală "Academia Bârlădeană" a declarat anul 2005 drept "**Anul Manolache Costache Epureanu**" (când se împlinise 125 de ani de la moartea marelui om de stat), deschis la 29 iunie, în carul manifestării tradiționale "**Sărbătoarea Teiului**" din comuna Epureni. În acel context, iată ce declara **prof. Elena Monu** - președinta "Academiei Bârlădene" - despre ilustrul om politic: "**Manolache Costache Epureanu a fost unul dintre primii politicieni români care s-a aflat în prima linie a pașoptiștilor, a pregătii și a organizat Unirea Principatelor Unite de la 24 ianuarie 1859, fiind de trei ori prim-ministru - o dată al Moldovei și de două ori al României, în perioada 1860-1876. A fost organizator și moderator al Coaliției de la Mazar-Pașa, constituită din grupările liberale și conservatoare din România, care s-a finalizat prin crearea primului partid politic, PNL, la 24 mai 1875. A murit în Germania, în anul 1880, și a fost înmormântat la Bârlad.**"¹⁰²

În fine, în septembrie 2009, angajații Poliției Bârlad - cu aprobarea consilierilor locali ai municipalității - au

amplasat în fața sediului instituției **bustul din bronz a lui Epureanu**, pentru a cinste memoria acestuia și pentru faptul că acesta a fost ministru de interne, judecător al ținutului Tutovei și primul doctor în drept din România.

♦♦♦

Într-o societate românească a contrastelor, în care orologiile nu băteau, din păcate, la unison, timpul destinului lui **MANOLACHE COSTACHE EPUREANU** părea unicul tămăduitor pentru acțiunea politică a boierimii și a burghezimii în formare. De altfel, frământate de marile prefaceri înnoitoare ce se impuneau, Principatele Române aveau nevoie atunci de oameni de caracter și care să cunoască direcțiile de dezvoltare modernă ale societății. Un astfel de **om politic al epocii** a fost și Epureanu, cel care a înțeles că adevărata putere a românilor nu este dată doar de unitatea lor sau de întinderea pământului lor și nici de abundența resurselor, ci de munca, principiile morale și seriozitatea cu care poporul își poate croi propriul destin. Ca atare, într-o perioadă a încrâncenatei opoziții dintre conservatori și liberali, când țării părea să-i fie greu să înainteze pe drumul modernizării, el și-a asumat rolul de verigă de legătură între cele două lumi contrastante, îmbogățindu-le reciproc cu noi cunoștințe de ordin moral, juridic și politic și trezindu-le interesul și chiar nevoia de a se studia și de a se înțelege una pe alta. Lui **MANOLACHE COSTACHE EPUREANU** nu i-a fost ușor, dar simbioza dintre înțelepciunea rațională, diversitatea și policromia sa orientală și cunoștințele enciclopedice de tip raționalist pe care le-a căpătat în Occident l-au impus între români ca pe primul mare **formator român de opinie politică** și ca pe un **lider incontestabil de partide și guverne politice**.

În același timp, trebuie spus faptul că niciunde vrednicia și măreția inimii sale nu pot fi mai nimerit prețuite, nici unui loc nu poate a-i urma o mai adevărată și veșnică glorie a faptelor și memoriei lui decât la Bârlad. Lucrarea sa săvârșită către bărlădeni de a le reînnoi societatea și de a-i reprezenta cu demnitate în Parlamentul României au adus aici convenita strălucire a numelui său. Din acest motiv, **MANOLACHE COSTACHE EPUREANU** reprezintă figura singulară a **celui mai important parlamentar al județului Tutova**, iar pentru bărlădeni el a rămas, dincolo de **marele justițiar al urbei**, o făptură stranie și pură, de o genială claritate în previziuni, de o neînțeleasă rețineră în a persevera în intuiții salvatoare.

MANOLACHE COSTACHE EPUREANU nu a fost un copac fără rădăcini și nici n-a fost nevoit să-și întindă coroana sub un soare străin ca să rodească, ci a constituit sinteza totală și genială a culturii noastre politice, căci el cunoștea întregul program de preocupări al înaintașilor pașoptiști și l-a dus cu atâta mândrie în Europa, înnobilându-l cu frumusețea sa spirituală și cu extraordinara sa erudiție. Tocmai de aceea, formându-și cultura politică și juridică dinspre clasici către moderni și preluând modelul politic al deschiderii către lume și viață, el a fost **anticipație și sinteză a ideilor politice românești**.

Așadar, **această succintă prezentare a marelui om politic și de stat MANOLACHE COSTACHE EPUREANU** nu face decât să concretizeze o invitație la nivel de investigație istorică profundă, prin care el ne apare ca o figură sintetizată poate mozaical, umanizată complice și tandru. La urma urmei, numai prin astfel de abordări, vom putea înțelege de ce acest „**nobil al politicii românești**” a avut în epoca sa o prezență viguroasă, conștientă, eroică, având chiar viziune și un înalt simț al lucrurilor posibile. Doar așa a putut el determina crearea unei lumi românești noi pe care a învățat-o să respecte valorile modernității, să asculte muzica Europei, să fie întotdeauna alături de cei simpli, iar prin exemplul său personal a format caractere și a reușit să rămână pe veci în mintea și inima noastră, clasa politică românească de acum având posibilitatea să crească sub falnică umbră a exemplului strămoșului lor. În fond, dorind fericire și prosperitate patriei sale, **MANOLACHE COSTACHE EPUREANU** aspira s-o facă liberă și luminată, demnă de interesul și atenția oamenilor politici, dar mai ales a oamenilor de rând ai țării. A fost nevoie de ceva timp pentru ca aceste visuri ale sale să se realizeze, dar important este că a crezut în ele. Oricum, vasta sa activitate politică și ca om de stat se constituie și astăzi într-un model demn de urmat și care ar trebui revalorificat.

În fine, cu o noblețe și o onoare aparte, **MANOLACHE COSTACHE EPUREANU** poate fi considerat unul din cei mai mari politicieni români ai vremii sale care a avut puterea să străbată cu mintea ceața viitorului românimii, deși cea mai mare izbândă a geniului său va rămâne cea reușită de întoarcere a poporului lui cu fața către **cultura de tip politic** și către autentică elită a societății românești.

Note:

1. Emil Ioachimovici, *O pagină din istoria politică a României. Manolache Costache Epureanu*, București, 1913, p. 17.
2. Ion Bulei, *Conservatorism și conservatorism în România*, București, 2001, p. 12-15. Elena Monu, *Istoria unei familii – Costache*, Iași, Facultatea de Istorie a Universității „Al. I. Cuza”, 2008, teză de doctorat (manuscris), p. 150.
3. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 16-17. Elena Monu, *op. cit.*, p. 147. Iacov Antonovici, *Documente bărlădene*, vol. II, Bârlad, 1912, p. 378., Alexandru Peretzianu-Buzău, *Vidomostie de boierii Moldovei aflați în țară la 1829 (II)*, în „Arhiva Genealogică”, an I, partea a II-a, nr. 3-4, Iași, Editura Academiei, 1994, p. 290.
4. Alexandru Peretzianu-Buzău, *op. cit.*, p. 292-293. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 17-18. Elena Monu, *op. cit.*, p. 148.
5. Iacov Antonovici, *Frații Gheorghie și Neculai Roșca Codrianu*, Bârlad, 1908, doc. XV, p. 36-37.
6. Paul Păltânea, *Viața lui Costache Negri*, Iași, Editura juneia, 1985, p. 178. Elena Monu, *op. cit.*, p. 148.
7. Elena Monu, *op. cit.*, p. 147. Paul Păltânea, *op. cit.*, p. 179 - unde există și Tabelul genealogic al familiei Negre.
8. Iacov Antonovici, *Documente bărlădene*, vol. II, doc. CXLVII, p. 250. Elena Monu, *op. cit.*, p. 147-148.
9. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 17. Revista „Ioan Neculce”, fascicolul IV, Iași, 1924, p. 223. Elena Monu, *op. cit.*, p. 149.
10. Elena Monu, *op. cit.*, p. 153-154. Radu Rosetti, *Scrieri*, București, Editura Minerva, 1980, p. 703.
11. *Ibidem*, p. 175. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 32. Traian Nicola, *Valori spirituale tutovene. Biobibliografii*, vol. 2 - C, Bârlad, Primăria Municipiului Bârlad, 2001, p. 408. Ion Bulei, *op. cit.*, p.

- 16-18.
12. Elena Monu, *op. cit.*, p. 174. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 33.
13. *Ibidem*, p. 175. C. D. Zeletin, *Pianista Elena Bibescu și Robert de Montesquieu*, în „Muzica”, anul 12, nr. 2 (46), București, 2002, p. 37. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 35.
14. *Ibidem*, p. 173. G. Panu, *Portrete și chipuri parlamentare*, București, 1892, p. 44-46.
15. *Ibidem*, p. 159. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 32-33. Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 703.
16. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 33. Elena Monu, *op. cit.*, p. 159-160. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 405.
17. *Ibidem*, p. 90. Elena Monu, *op. cit.*, p. 173.
18. N. G. Rădulescu, *Manolachi Kostachi Epureanu*, Bârlad, Imprimeria George Cațafany, 1885, p. 17-19. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 441. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 86.
19. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 379. N. G. Rădulescu, *op. cit.*, p. 20.
20. *Ibidem*, vol. 2, p. 430. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 87. Elena Monu, *op. cit.*, p. 170.
21. Elena Monu, *op. cit.*, p. 166-167. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 436.
22. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 430. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 73-76. Elena Monu, *op. cit.*, p. 169-170.
23. Elena Monu, *op. cit.*, p. 171. Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XI - *Publicistică*, ediția critică Perpessicius, București, Editura Academiei, 1984, p. 327-328. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 437-438.
24. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 438. Ziarul „Telegraful Român”, București, 12 septembrie 1880.
25. *Ibidem*, vol. 2, p. 439. Ziarul „Telegraful Român”, București, 12 septembrie 1880, p. 89. Elena Monu, *op. cit.*, p. 176.
26. Emanoil Hagi-Mosco, *București. Amintirile unui oraș*, ediție îngrijită de Ștefan Pleșia, Dan Pleșia și Mihai Sorin Rădulescu, București, Editura Fundației Culturale Române, 1995, p. 268. Elena Monu, *op. cit.*, p. 150.
27. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 18. Ion Bulei, *op. cit.*, p. 21-23.
28. Dumitru Ivănescu, Virginia Isac, *Alexandru Ioan Cuza. Acte și scrisori*, Iași, Editura Junimea, 1973, p. 74, 78, 81 și 83.
29. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 23. Gheorghe Platon, *op. cit.*, p. 22-24.
30. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 434 și p. 442. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 112-115.
31. *Ibidem*, vol. 2, p. 438. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 118.
32. George Sion, *Suvenire contimporane*, vol. II, București, Editura Minerva, 1973, p. 14. *Anul 1848 în Principatele Române. Acte și documente*, vol. I, București, 1902, p. 239-241. *Anul revoluționar 1848 în Moldova*, București, Editura de Stat, 1950, doc. 47, p. 38; doc. 71, p. 53; doc. 78, p. 56.
33. *Anul revoluționar 1848 în Moldova*, doc. 84, p. 62; doc. 93, p. 67; doc. 107, p. 75; doc. 108, p. 76.
34. *Gândirea social-politică despre Unire (1859)*, volum îngrijit de Petre Constantinescu-Iași și Dan Berindei, București, Editura Politică, 1966, p. 39. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 383.
35. Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitate națională (1834-1849)*, București, Editura Academiei, 1967, p. 138-140. Teodor Balan, *Activitatea refugiaților moldoveni în Bucovina - 1848*, Sibiu, 1944, doc. 22, p. 73. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 384. Gheorghe Platon, *Moldova și începutul Revoluției de la 1848*, Iași, 1993, p. 16-19.
36. Teodor Balan, *op. cit.*, doc. 19, p. 70 - unde e redat Procesul verbal al ședinței de constituire a Comitetului revoluționar din 6/18 iulie 1848, semnat și de „M. Costachi”. Dumitru Ivănescu, Virginia Isac, *op. cit.*, doc. 92 și 93, p. 152-153. George Sion, *op. cit.*, p. 148-149 și p. 155. Gheorghe Platon, *op. cit.*, p. 20-21.
37. Dumitru Ivănescu, Virginia Isac, *op. cit.*, doc. 117, p. 193 și doc. 119, p. 198-199. George Sion, *op. cit.*, p. 164.
38. *Anul revoluționar 1848 în Moldova*, vol. I, doc. 612, p. 429-430.
39. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 23. Gheorghe Platon, *op. cit.*, p. 22-24.
40. *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, vol. III, București, 1889, doc. 384, p. 531-532; doc. 422, p. 553-554. Dimitrie R. Rosetti, *Dicționarul contimporanilor*, București, Editura Lito-Tipografiei „Populară”, 1897, p. 171.
41. *Ibidem*, vol. IV, doc. 926, p. 166-170 și doc. 1133, p. 497-500; vol. V, doc. 1624, p. 311-313 și doc. 1776, p. 610. *Documente privind Unirea Principatelor*, București, Editura Academiei, 1959, p. 163. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 389.
42. *Documente privind Unirea Principatelor*, p. 256. *Acte și*

- documente relative la istoria renașterii României, vol. VIII, București, 1896, p. 68 și 85-86. Gheorghe Platon, *op. cit.*, p. 25-27. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 388 și p. 398-399.
43. Mihai Cojocariu, *Partida națională și constituirea statului român (1856-1859)*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1995, p. 212-213, 301, 316-317 și 341. Dumitru Ivănescu, Virginia Isac, *op. cit.*, p. 383. *Aspecte ale luptei pentru unitate națională. Iași: 1600 – 1859 - 1918*, coord. Gh. Buzatu, A. Karețki și D. Vitcu, Iași, Editura Junimea, 1983, p. 117. *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, vol. VIII, București, 1900, p. 306. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 402.
44. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 27-30. Claudiu Paradais, *Un cititor uitat: Scarlet Vârnav*, Iași, Editura Junimea, 1984, p. 39. Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi - 1859 până în zilele noastre - 1995*, București, Editura Machiavelli, 1995, p. 11-13. A.D. Xenopol, *Domnia lui Cuza-Vodă*, Iași, 1903, p. 12-14.
45. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 15-18. Elena Monu, *op. cit.*, p. 157-158. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 405-406.
46. *Ibidem*, p. 30-31. Elena Monu, *op. cit.*, p. 158. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 15-16. Ion Bulei, *op. cit.*, p. 27-28.
47. Elena Monu, *op. cit.*, p. 158. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 32-34. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 408. Ilie Popescu-Teliușani, *Contribuții la studiul legislației școlare românești. Legea instrucțiunii publice din 1864*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1963, p. 35. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 17-19. A.D. Xenopol, *op. cit.*, p. 29-31.
48. Manolache Costache Epureanu, *Chestia locuitorilor privită din punct de vedere al Regulamentului Organic și al Convenției*, Iași, 1860, p. 8 și 22. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 36-37. A.D. Xenopol, *op. cit.*, p. 32-34.
49. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 32-33. A.D. Xenopol, *op. cit.*, p. 36-37. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 21-22.
50. *Istoria românilor*, VII. *Constituirea României moderne (1821-1878)*, coord. acad. Dan Berindei, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 531-532. A.D. Xenopol, *op. cit.*, p. 45.
51. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 34. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 392. Elena Monu, *op. cit.*, p. 159.
52. *Ibidem*, p. 34-35. Elena Monu, *op. cit.*, p. 160. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 409.
53. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 410-411. C. D. Sturza-Șcheianu, *Acte și legiuri privitoare la chestia țărănească*, vol. I, București, 1907, p. 798-807. A.D. Xenopol, *op. cit.*, p. 38-39. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 23-24.
54. Dan Bogdan, Viorel Știrbu, *Pe urmele lui Alexandru Ioan Cuza*, București, Editura Sport-Turism, 1985, p. 183. *Istoria românilor*, VII. *Constituirea României moderne (1821-1878)* ..., p. 535. A.D. Xenopol, *op. cit.*, p. 40. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 25. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 411-412.
55. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 412. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 40-41. N. G. Rădulescu, *op. cit.*, p. 14.
56. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 41-42. Elena Monu, *op. cit.*, p. 161. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 413-414.
57. Mihai Eminescu, *op. cit.*, vol. XI - *Publicistică*, p. 23. N. G. Rădulescu, *op. cit.*, p. 23.
58. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 42-43. Elena Monu, *op. cit.*, p. 161-162. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 414.
59. *Ibidem*, p. 44-48 - unde E. Ioachimovici reproduce scrisoarea lui Carol Anton și pe cea a lui Epureanu.
60. *Ibidem*, p. 50-54. Elena Monu, *op. cit.*, p. 162-163. *Memoriile regelui Carol I al României*, vol. I, ediția Stelian Neagoe, București, Editura „Scripta”, 1993, p. 115. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 45-46. Ion Bulei, *op. cit.*, p. 29-30.
61. *Memoriile regelui Carol I ...*, vol. I, p. 115-117. Traian Nicola, *op. cit.*, p. 419-420. Elena Monu, *op. cit.*, p. 164.
62. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 58-61. Elena Monu, *op. cit.*, p. 164-165. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 421.
63. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 422. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 62. Elena Monu, *op. cit.*, p. 165.
64. V. Boerescu, *Discursuri politice (1859-1873)*, București, 1910, p. 583-585 și p. 611-612. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 63-64. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 422-424. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 58. Ion Bulei, *op. cit.*, p. 32-35.
65. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 66-68. Elena Monu, *op. cit.*, p. 167. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 426. V. Boerescu, *op. cit.*, p. 585-587. Ion Bulei, *op. cit.*, p. 38-43. P. P. Carp, *Discursuri (1868-1888)*, vol. I, București, 1907, p. 153-158.
66. P. P. Carp, *op. cit.*, vol. I, p. 45-46 și p. 159. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 424-425.
67. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 66-70. Elena Monu, *op. cit.*, p. 168.
- Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 426-427.
68. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 427-428. Publicația „Românul”, București, anul XX, nr. 29 din 30 martie 1876, p. 2-4.
69. Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. II, București, 1897, p. 15. Traian Nicola, vol. 2, p. 428-429. Elena Monu, *op. cit.*, p. 168. *Istoria românilor*, Iași, Editura „Cultura fără frontiere”, 1996, p. 222. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 63-64.
70. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 432. Elena Monu, *op. cit.*, p. 169. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 72-73. *Istoria românilor...*, p. 223. *Memoriile regelui Carol I ...*, vol. III (1876-1877), București, Editura „Machiavelli”, 1994, p. 47-49.
71. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 65-66. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 73-76. Elena Monu, *op. cit.*, p. 169-170. *Memoriile regelui Carol I ...*, vol. III, p. 53. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 430-431.
72. *Memoriile regelui Carol I ...*, vol. III, p. 108 și 128. Elena Monu, *op. cit.*, p. 170. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 432-433.
73. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 83. Elena Monu, *op. cit.*, p. 170-171. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 433-434.
74. Ion Bulei, *Sistemul politic al României moderne. Partidul Conservator*, București, Editura Politică, 1987, p. 18-20. Idem, *Conservatori și conservatorism...*, p. 43-46. Ziarul „Timpul”, nr. 37/16 februarie 1880, București, 1880 - *Statutele clubului conservatorilor și programul partidului*. Elena Monu, *op. cit.*, p. 171. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 435.
75. Mihai Eminescu, *op. cit.*, vol. XI - *Publicistică*, p. 327. Elena Monu, *op. cit.*, p. 171. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 436.
76. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 64. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 436. N. G. Rădulescu, *op. cit.*, p. 17-20.
77. *Ibidem*, p. 107-108. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 437-438. Elena Monu, *op. cit.*, p. 172-173. N. G. Rădulescu, *op. cit.*, p. 22-24. Ziarul „Timpul”, București, 8 septembrie 1880.
78. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 437-438. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 99-102. Ziarul „Timpul”, 25 septembrie 1880.
79. Ziarul „Telegraful Român”, București, 12 septembrie 1880. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 86-87.
80. Ziarul „Răsboiul”, București, 12 septembrie 1880. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 439.
81. Mihai Eminescu, *op. cit.*, vol. XI - *Publicistică*, p. 328. Ziarul „Timpul”, București, 10 septembrie 1880.
82. Dumitru Ivănescu, Virginia Isac, *op. cit.*, p. 74, 78, 81 și 83. Elena Monu, *op. cit.*, p. 173-174.
83. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 18. Ion Bulei, *op. cit.*, p. 21-23. Elena Monu, *op. cit.*, p. 175.
84. Elena Monu, *op. cit.*, p. 153-154. Radu Rosetti, *Scrieri*, București, Editura Minerva, 1980, p. 703.
85. *Ibidem*, p. 159. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 32-33. Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 703.
86. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 389. *Anul revoluționar 1848 în Moldova*, vol. I, doc. 612, p. 429-430. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 23. Gheorghe Platon, *op. cit.*, p. 22-24. *Acte și documente relative la istoria...*, vol. III, doc. 422, p. 553-554.
87. Publicația „Gazeta de Moldova”, nr. 71, Iași, 9/21 septembrie 1857. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 396.
88. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 409. Elena Monu, *op. cit.*, p. 160.
89. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 42-43. Elena Monu, *op. cit.*, p. 161-162. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 414.
90. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 427-428. Publicația „Românul”, București, anul XX, nr. 29 din 30 martie 1876, p. 2-4.
91. *Memoriile regelui Carol I ...*, vol. III, p. 108 și 128. Elena Monu, *op. cit.*, p. 170. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 432-433.
92. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 83. Elena Monu, *op. cit.*, p. 170-171. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 433-434.
93. Elena Monu, *op. cit.*, p. 166-167. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 436.
94. *Ibidem*, p. 107-108. Ziarul „Timpul”, București, 12 septembrie 1880. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 436-437.
95. *Ibidem*, p. 108. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 437. Ziarul „Timpul”, București, 12 septembrie 1880.
96. N. G. Rădulescu, *op. cit.*, p. 17-19. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 441.
97. Ziarul „Bârladul”, anul I, nr. 7 din 26 octombrie 1898, Bârlad, p. 1. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 438.
98. Elena Monu, *op. cit.*, p. 176. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 438.
99. *Ibidem*, p. 177. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 438.
100. Ziarul „Conservatorul”, Bârlad, 11 iunie 1913, p. 14. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 438.
101. Elena Monu, *op. cit.*, p. 177. Traian Nicola, *op. cit.*, vol. 2, p. 438.
102. Ziarul „Bârladul”, serie nouă, nr. 11, 4-10 iulie 2005.

Inaugurarea Centrului „Mihai Eminescu” din Bârlad

(15 ianuarie 2011)

Gheorghe CLAPA

Motto:

„Un om este suma actelor sale, a ceea ce a făcut, a ceea ce poate să facă. Nimic altceva.” (André Malraux)

Scurt istoric

Contrazicând ceea ce zicea Seneca – „cea mai mare parte din viață ne-o pierdem făcând răul, o mare parte dintr-înșă nefăcând nimic și toată viața făcând altceva decât trebuie” – am reușit să facem ce trebuia, să câștigăm timpul în folosul nostru, al spiritului, al creației și al acumulărilor prin această lucrare. Progresul omenirii nu zace adesea în mulțimea geniilor săi, națiuni cu genii multe și strălucite sunt adesea nefericite, ci în acele personaje multe ale istoriei, cari lucrează neobosit fără altă răsplată decât conștiința datoriei împlinite, în fine progresul e în toți, nu în unul ori în altul...” (Mihai Eminescu, *Nevoia de progres*).

În urma intervențiilor stăruitoare făcute de oameni care doreau progresul școlii bărlădene, Ministrul a aprobat construirea pentru Școala normală, a unei clădiri moderne. Se simțea necesitatea unui local propriu, care, ca spațiu și utilaj, să satisfacă cerințele majore ale unui învățământ modern și ale unui internat civilizată. Ioan Popescu a obținut pentru școală un lot de mai multe hectare, în partea nordică a orașului, lângă Grădina Publică, pentru experiențe agricole. Pe acest teren, în 1893, au început lucrările de construcție, cu suma de 400.000 de lei, strânsă de el, în anul 1888, o nouă și mare clădire monumentală, una dintre cele mai frumoase din țară. A fost construită după modelul Arsenalului din Veneția, fiecare cărămidă fiind adusă în pachet pentru a nu se deteriora.

Când s-a terminat construirea localului propriu al Școlii Normale de Băieți „Principele Ferdinand” a devenit un edificiu de înaltă factură arhitectonică pentru acele vremuri. În 1898, construcția fiind gata, o adevărată podoabă arhitecturală a orașului, Școala normală se mută în localul nou, situat lângă frumoasa „Grădina Publică”, pe Bulevardul „Gheorghe Palade”, nr. 11, având fața spre răsărit, la strada principală – pe atunci „Regală”, azi Republicii – arteră națională de circulație.

Mărețul edificiu a fost una dintre cele mai bune construcții din Bârlad, atât din punct de vedere arhitectonic, cât și din acela al solidarității. La execuție, materialele de construcție au fost alese cele mai bune, iar manopera – executată în condiții desăvârșite atât ca artă cât și ca tehnică. Se întindea pe o suprafață de circa 6.500 m.p., era destul de încăpător. Putea să adăpostească 500 de elevi interni, avea 10 săli de clasă, plus 3 săli ale Școlii de aplicație, 8 dormitoare, 2 laboratoare, un amfiteatru, o sală de spectacol, 2 biblioteci, la care se adăugau baia, spălătoria, infirmeria, uzina electrică, 2 ateliere, magazii, anexele fermei școlare. La 8 noiembrie 1894 se inaugurează, sub direcția lui Grigore Patriciu, întemeietorul, Școala de aplicație de pe lângă Școala Normală, cu două posturi, la care după un an, se adaugă încă un post de învățător. Spațiile construite, aleile, spațiile verzi și terenul arabil din jurul școlii se ridicau la 11 hectare.

În timpul primului război mondial, localul școlii a fost ocupat de diferite comandamente militare, suferind unele stricăciuni. În primăvara anului 1934 și în noiembrie 1940, localul este zgduid din temelii de puternice cutremure de pământ, suferind mari și

îngrijorătoare avarii. După o întrerupere de un an, școala își reia cursurile și întreaga activitate în localul propriu recondiționat.

La 28 martie 1944 își fac apariția în orașul Bârlad primele trupe germane în retragere, localul Școlii Normale de Băieți „Principele Ferdinand” din Bulevardul Gheorghe Palade nr. 11 fiind ocupat complet. Întregul personal al școlii a fost scos afară din locuință. După plecarea acestei unități, școala a fost ocupată de un

spital german, fiind propusă pentru evacuare în localul Școlii Normale de Învățători din Timișoara. După ce între zidurile ei se adăpostiseră și se vindeaseră, timp de 4 luni, câteva mii de răniți, în retragerea lor furibundă, trupele germane au găsit de cuviință s-o incendieze. Noaptea de 23 spre 24 august 1944, pe o vreme liniștită, clădirea principală a școlii a fost complet distrusă de incendiu dimpreună cu averea mobilă ce exista înăuntru. De asemenea, clădirile anexe ale școlii – infirmeria, **locuința direcției („castel”)** și ferma au fost avariate din cauza luptelor ce s-au dat în apropiere în zilele de

23 și 24 august 1944.

Localul principal a fost distrus complet de foc, atât parterul cât și etajul, rămânând numai pereții. Din masiva clădire a școlii au rămas fundațiile și cam 80% din zidăria pereților. S-a putut recupera material utilizabil, cam 50% din tabla de pe acoperiș. Unde au fost părți de construcție din material lemnos, incendiul a distrus tot. În anul școlar 1944-1945, școala a funcționat în partea de nord a localului școlii Liceului industrial de fete, citorit de Neculai Roșca Codreanu din Bulevardul M.C. Epureanu, cu trei dormitoare, în care au încăput circa 100-120 de paturi, precum și cu o sală pentru sufragerie, o cameră pentru bucătărie, infirmerie și locuința pentru director. Restul de elevi până la 160-180 vor locui în localul infirmeriei Școlii Normale de Învățători „Principele Ferdinand” – 30 paturi și în **locuința directorului („castel”)**, tot 30 de paturi.

Internatul Școlii Normale s-a mutat apoi în Căminul „Dr. Filibiliu”. Aici avea bucătăria, sufrageria și cancelariile – internatul era prevăzut cu 120 de paturi. Căminul din strada I.Gh. Duca, nr. 6, proprietatea Societății Ortodoxe a Femeilor Române, a fost folosit gratuit, în timpul reparațiilor școlii normaliştilor. A fost înzestrat cu 7 dormitoare, 182 paturi, 44 cuiere, 22 pături de lână și o sală de mese. **În locuința directorului de la vechea clădire a Școlii Normale și infirmeria acesteia s-au mai instalat 60 de paturi.**

Directorii Școlii Normale de Băieți „Principele Ferdinand” între anii 1944-1952: 1. Victor Apostoleanu, profesor de geografie – 1 ianuarie 1942 – 1 februarie 1945; 2. Costică Constantinescu, profesor de lucru manual – 1 februarie 1945 – 1 februarie 1947; 3. Ioan Galiță, profesor – 1 februarie 1947. **Din anul 1944 și până în 1949, internatul a funcționat și în corpul de clădire ce a mai rămas după incendiu, „la castel”.**

Distrusă cum era, clădirea s-ar fi putut refăce. Au existat inițiative din partea „comitetului școlar”, a prefectului de Tutova și a primarului orașului, a directorilor școlilor secundare și primare, a directorului școlii normale, a președintelui sindicatelor muncitorești, care au deplasat o delegație la minister pentru a cere fonduri pentru reparații. Dar, la minister se fac doar promisiuni. Au fost și acțiuni

concrete: s-au dat spectacole și s-au primit donații, dar, banii nu ajungeau. Reparația era estimată la 780 milioane lei. Se contura la orizont o altă politică școlară, care urmărea demolarea tradițiilor românești prin Legea învățământului din 1948. Rămășă de izbeliște, clădirea se ruinează complet. Regimul comunist, în loc să o repare, a demolat-o, din cărămizi construind clădirea și gardul securității.

Pe terenul școlii, în partea de nord-vest a orașului, se întinde primul cartier de blocuri construit pentru lucrătorii Fabricii de Rulmenți din Bârlad. Pe locul unde altădată s-a înălțat cetățuia culturală din partea de nord a Bârladului, Școala Normală de Învățători, în anii puterii populare s-au ridicat „Blocul tineretului” (n.n. azi „Palatul de justiție”) și blocul Z-1 de pe strada Republicii (fostă Regală), nr. 277. **Din vechiul local mai supraviețuiește, ca o solidă amintire a trecutului, „castelul”, o clădire care altădată servea ca locuință pentru directorul școlii.** Aici, a funcționat Grădinița de Copii a F.R.B.

Singura urmă materială a existenței școlii a rămas fosta clădire a directorului, trecută de-a lungul anilor din mână în mână, gata să se prăbușească. Splendidul fronton cu ceas de la intrarea principală a fostei Școli Normale de Băieți „Principele Ferdinand” a mai durat, vertical, câțiva ani până când a fost inaugurată noua clădire a Complexului Școlar din Bârlad. Autoritățile de atunci au vrut să mute ceasul, cu mijloace primitive, la Complexul Școlar să-l instaleze la intrare, dar, din păcate, l-au distrus când au vrut să-l demonteze.

Liceul pedagogic a funcționat în minunatul sediu din Complexul școlar „Gheorghe Gheorghiu-Dej”, local modern și impunător pe măsura transformării orașului, a noilor construcții realizate aici. Atribuirea acestui mediu, încă din 1958, vine pe drept cuvânt ca o recunoaștere a unui trecut prestigios a Liceului pedagogic.

Centrul „Mihai Eminescu”, deschis publicului bârlădean

Inaugurarea Centrului „Mihai Eminescu” – instituție de cultură închinată simbolului culturii naționale, a fost posibilă cu sprijinul și susținerea deosebită a primarului Constantin Constantinescu și a întregii comunități care a pus la dispoziție imobilul cunoscut cu denumirea de Casa Roșie. Clădirea, veche de peste 100 de ani, a necesitat ample lucrări de reconsolidare, fiind astfel inclusă în patrimoniul cultural local și național.

Noua instituție de cultură a luat ființă ca urmare a colaborării Fundației Culturale „Dr. Constantin Teodorescu” cu Primăria și Consiliul Local Bârlad. Contribuția autorităților locale a constat în punerea la dispoziție a imobilului cunoscut cu denumirea de Casa Roșie, dotarea cu mobilierul necesar funcționării Centrului „Mihai Eminescu” și asigurarea utilităților, fondurile fiind alocate de la bugetul local.

„Un moment pe care îl așteptăm de mai bine de 4-5 ani de zile, acela de a recondiționa o casă care din punct de vedere estetic este una dintre frumusețile orașului nostru, ce a mai rămas din Bârladul de odinioară și pe care tot noi bârlădenii am găsit de cuviință să o punem în valoare. (...) De data aceasta prin strădania noastră, a cetățenilor Bârladului, din contribuțiile noastre, atât cât sunt ele, din taxele și impozitele noastre, adică din munca noastră, am reușit în ultimii cinci ani să punem în valoare această frumoasă operă de artă

arhitectonică” (Primar Constantin Constantinescu).

„(...) Astăzi, 15 ianuarie 2011, la Bârlad se împlinește un vis. Eminescu devine o realitate pentru noi, iar spiritul său, spiritul eminescian, este fixat definitiv în localitatea noastră. Vă rog să-mi permiteți să ofer din suflet acest dar tuturor bârlădenilor noștri, tuturor iubitorilor de frumos și de Eminescu. Vă mulțumesc pentru onoarea pe care mi-ați făcut-o de a fi astăzi împreună și vă invit să vă bucurați de ceea ce se găsește în Casa Eminescu” (Din cuvântul colecționarului Dr. Constantin Teodorescu la inaugurarea Centrului „Mihai Eminescu”).

Ziua de 15 ianuarie 2011, cu prilejul aniversării a 161 ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, s-a înscris pentru eternitate în existența Bârladului ca o zi cu totul deosebită. Însemnătatea acestei zile a constat în împlinirea unui vis de aproape 40 de ani a colecționarului Dr. Constantin Teodorescu ca în municipiul Bârlad, oraș cu tradiție culturală, să existe Centrul „Mihai Eminescu”.

De remarcă este faptul că, la baza înființării Centrului „Mihai Eminescu” se află o impresionantă și unică colecție în România, oferită cu generozitate de doctorul Constantin Teodorescu comunității, prin fundația ce-i poartă numele. Colecția constă în 200 de lucrări plastice (grafică, pictură, sculptură, fotografii), realizate de artiști de mare valoare națională, precum Sabin Balașa, Dan Hatmanu, Gheorghe Miron, Cela Neamțu, Costin Neamțu, Vasilian Doboș, Marcel

Guguianu, Dumitru Passima, Elena Uță Chelaru, Dragoș Pătrașcu, Ștefan Popa Popa's, Nelu Grădeanu, Doina Leahu, Georgel Pascu, Sebastian Pascu, Dorinel Filiche etc.

De asemenea, colecția mai conține peste 6.000 de volume cu și despre Mihai Eminescu, publicate în timpul vieții marelui poet (1884 primul volum de versuri apărut într-o ediție a cărui prefață este semnată de Titu Maiorescu) și până în prezent; peste 300 de exemplare de reviste literare; numeroase plăci, casete audio și C.D.-uri cu romane și muzică pe versurile lui Mihai Eminescu sau inspirată din creația Luceafărului. Pentru o ilustrare cât mai completă a valorii creației eminesciene, ca sursă inepuizabilă de inspirație, colecția mai conține 150 de medalii și insigne, dar și numeroase exponate de cartofile și filatelie cu tematică Eminescu, realizate de-a lungul timpului pentru a marca diverse momente Eminescu. Medalistica închinată lui Eminescu conține 5 medalii realizate la Bârlad, dovadă preocuparea deosebită pe care au avut-o numismații bârlădeni.

Noua instituție de cultură, singura de gen din țară, deține un fond documentar de carte. De mare valoare sunt manuscrisele lui Mihai Eminescu, fotocopiile după manuscrisele originale aflate în patrimoniul Academiei Române, precum și caietele poetului din clasele I-IV (originalele au fost oferite spre păstrare Academiei Române de Titu Maiorescu). În patrimoniul Centrului „Mihai Eminescu” se mai află lada în care Luceafărul culturii naționale și-a purtat bunurile personale. Colecția Dr. Constantin Teodorescu, conform conceptului acestuia, este structurată pe câteva teme majore și esențiale pentru a pune în valoare măreția creației eminesciene, dar și faptul că a reprezentat și reprezintă cu adevărat o sursă de inspirație inepuizabilă pentru oamenii de cultură români. Temele Colecției „Mihai Eminescu” sunt: *Începutul operei eminesciene; Elita culturii naționale; Opera politică a lui Eminescu; Eminescu în a doua jumătate a secolului al XX-lea; Eminescu în limbi străine; Eminescu și lumea copiilor; Nichita Stănescu, Grigore Vieru și Cezar Ivănescu, scriitori de seamă care s-au inspirat din*

creația *Luceafărului*; *Laureații premiului național de poezie „Mihai Eminescu” de la Botoșani (reprezentări plastice și cărțile scrise de aceștia)*; *Eminescu în secolul al XXI-lea – de referință fiind opera distinsului prof. univ. dr. eminescolog Constantin Barbu.*

Fundația Culturală „Dr. Constantin Teodorescu” a emis o medalie, o insignă și o carte poștală, iar la Editura „Dacri” a apărut primul volum editat de Centrul „Mihai Eminescu”, *Poezii de Mihai Eminescu*, ediție alcătuită de Mircea Coloșenco.

Inaugurarea Centrului „Mihai Eminescu” a constat în oficierea de către preotul protopop Vasile Lăiu și un sobor de preoți a unei slujbe religioase de sfințire. A fost dezvelită statuia lui Mihai Eminescu (lucrare în bronz din colecția Dr. Constantin Teodorescu, realizată de sculptorul Marcel Guguianu) și două plăci din marmură:

Prima placă

„S-a inaugurat astăzi, 15 ianuarie 2011, Centrul „Mihai Eminescu” – Bârlad din inițiativa Primarului Constantin Constantinescu și a domnului Constantin Teodorescu, spre perena amintire a Poetului Nostru Național”.

Primarul municipiului Bârlad Președintele Comisie de Cultură
ing. Constantin Constantinescu a Consiliului Local
dr. Constantin Teodorescu

A doua placă

„Am dezvelit această placă la împlinirea a 140 de ani de la darea în folosință a Școlii Normale din Bârlad, înființată la inițiativa profesorului Ioan Popescu”.

Bârlad, Primarul Municipiului Bârlad
15 ianuarie 2011 Ing. Constantin Constantinescu

Despre importanța evenimentului au vorbit: preotul protopop Vasile Lăiu, criticul de artă Valentin Ciucă, prof. univ. dr. Nicolae Crețu, scriitorul Mircea Coloșenco, maestrul Marcel Guguianu, profesorul Gruia Novac, vicepreședintele Consiliului Județean

Vaslui – Corneliu Bichineț, prof. Costel Giurcanu și gazdele manifestării, dr. Constantin Teodorescu și primarul Constantin Constantinescu.

Dintre invitații de seamă, la inaugurarea Centrului „Mihai Eminescu”, s-a remarcat prezența artiștilor: Marcel Guguianu, Cela Neamțu, Costin Neamțu, Gheorghe Miron, Doina Leahu, Vasilian Doboș, Florin Buculeac, Dorinel Filiche, publicistul-scriitor Mihai Vicol.

„Iată-ne la un moment deosebit din viața noastră, a Bârladului. (...) Spre fericirea și spre norocul nostru am avut alături de noi și ca inițiator, pentru că trebuie să subliniem și acest lucru, pe dl. doctor Constantin Teodorescu care, și nu pentru ultima oară, și nu numai aici, a găsit de cuviință ca munca domniei sale de o viață să o ofere orașului Bârlad, făcând o donație de o valoare cel puțin sub aspect cultural și estetic inestimabilă. Să-i mulțumim d-lui Doctor pentru gestul făcut. Să-i urăm multă sănătate, iar nouă, bârlădenilor, multă viață, sănătate, să ne bucurăm de această bijuterie care se numește Centrul „Mihai Eminescu” pentru că Eminescu suntem noi și cultura națională” (Primar, ing. Constantin Constantinescu).

Centrul „Mihai Eminescu” își propune să-și desfășoare activitatea în colaborare cu toate instituțiile de cultură și unitățile școlare din municipiul Bârlad și județul Vaslui; cu unitățile de profil din cadrul Academiei Române, a Bibliotecilor Naționale, instituțiilor și unităților de profil din centrele universitare și județene, alte instituții de cultură, precum și organizații nonguvernamentale de pe plan național și internațional.

Bârlădenii sunt invitați să viziteze Centrul „Mihai Eminescu” pentru a se convinge de măreția și însemnătatea acestuia pentru comunitate și nu numai. Cărțile sunt la dispoziția publicului interesat în cadrul Departamentului de documentare a centrului. Prin Centrul „Mihai Eminescu” municipiul Bârlad se înscrie pe harta culturală a României care nu poate fi imaginată fără Eminescu.

Doamna Soleștilor, Doamna României

- urmare din pagina 1 -

Pe 24 ianuarie 1859, o dată cu marele triumf al alegerii lui Cuza și la București, începe și nefericita sa legătură cu Maria Obrenovici. Din această cauză, deși devenită Doamnă a României, Elena Cuza va rămâne la Iași, iar din 1860 va începe o lungă călătorie în străinătate stabilindu-se pentru un timp la Paris. A fost perioada în care patriotismul Elenei Cuza s-a manifestat la cele mai înalte cote. Alegerea concomitentă a lui Cuza ca domnitor în ambele Principate era împotriva dorinței unor mari puteri care, prin diferite mijloace, căutau să anuleze alegerea respectiva. În aceste împrejurări, un divorț cu răsunet le-ar fi servit de minune. Se pare ca Maria Obrenovici, prin afișarea scandaloasă a legăturii sale cu Alexandru Ioan Cuza, făcea jocul unor servicii secrete care o plăteau pe ascuns. Din 1862, venind în întâmpinarea dorinței unor largi cercuri ale opiniei publice, Elena Cuza revine în țară, se stabilește la București, ignorând din sentiment patriotic intrigile și provocările rivalei sale.

Deși nu a născut copii, Elena Cuza a avut un deosebit simț al maternității, dovedind totuși calități de mamă. Mai întâi, ea a adoptat practic pe cei trei copii ai surorii sale Zoe Lambrino, stabilită la Banca și moartă la ultima naștere. S-a dedicat apoi organizării și conducerii unor așezăminte de binefacere. Mai întâi, confecționează ea însăși îmbrăcăminte pentru orfani, împărțind hainele prin preoți și sub anonim. În iulie 1862 înființează o instituție de mare prestigiu, "Azilul Elena Doamna", care va salva de la moarte nenumărate fetițe orfane și le va asigura practicarea unor profesii prin care să-și câștige un loc onorabil în societate. Elena Cuza se va interesa în permanență

de spitale, și de așezăminte de binefacere, interesându-se și de categorii de marginalizați care nu erau în atenția nimănui: cei suferinzi de boli mintale, pușcăriașii, copii săraci din rândul minorităților, evrei de exemplu. A sprijinit de asemenea ridicarea unor lăcașuri de cult, pe lângă bisericile ortodoxe având în vedere și biserici reformate sau chiar sinagogi.

Cea mai dureroasă piatră de încercare a venit în 1864, când soțul i-a cerut să-l înfizeze pe Alexandru, fiul său născut de Maria Obrenovici, pretinzând că ar fi un orfan ai cărui părinți au murit la inundațiile din acel an, deși toată lumea, inclusiv Elena, știa adevărul. Pentru prima oară refuză, dar acest prim și ultim refuz durează foarte puțin. Impresionată de dragostea pe care țărani din Ruginoasa o manifestau față de domnitorul lor Alexandru Ioan Cuza, consimte să-l înfizeze pe micuțul și nevinovatul Alexandru. Încurajat, soțul îi aduce în anul următor 1865 un nou "orfan" făcut tot cu Maria Obrenovici, pe Dimitrie. Elena devenind și mama acestuia. Și, ceea ce este cu totul remarcabil, a fost pentru Alexandru și Dimitrie mai mult decât o mamă adevărată. La 11 februarie 1866, când Alexandru Ioan Cuza a fost detronat printr-o lovitură de stat, deși nimeni nu a avut ceva împotriva ei sau a copiilor, prima ei grijă a fost să se ducă în camera acestora, să-i apere de orice rău posibil. Din nefericire, ambii copii au murit tineri în împrejurări tragice ca și Alexandru Ioan Cuza. A murit la 3 aprilie 1909 la 84 ani, odihnindu-se în veci la Solești, leagănul copilăriei și adolescenței sale, singurele perioade în care a fost cu adevărat fericită.

Un pasionat cercetător al arhivelor: istoricul N. A. Bogdan (1858-1939). 153 de ani de la naștere

Iulian Marcel CIUBOTARU

Despre Nicolae Andriescu Bogdan s-a scris, în general, puțin. Cei care i-au evocat personalitatea, au oscilat în a-l încadra într-un anumit domeniu, fiind revendicat deopotrivă de istoriografie, publicistică sau chiar literatură. Așa se face că la 153 de ani de la nașterea celui mai bun cunoscător a istoriei Iașului, figura acestui personaj este ștearsă și destul de ambiguă. Din informațiile pe care le am în momentul de față, nu există încă o monografie dedicată vieții și activității culturale a lui N. A. Bogdan. Fără a-mi propune să tratez acest personaj în toată complexitatea sa, voi încerca în rândurile ce urmează să relev o latură mai puțin cunoscută a lui N. A. Bogdan: pasiunea și strânsa legătură ce a existat între el și domeniul arhivisticii. Așa cum am precizat deja, de cele mai multe ori au fost evocate alte laturi ale omului și cercetătorului ce a fost N. A. Bogdan¹. Cu toate acestea, ele sunt astăzi destul de prost cunoscute. De altfel, este destul de dificil să ne raportăm doar la un anumit segment al preocupărilor sale, pentru că în cazul scriitorului ieșean domeniile lui de interes sunt strâns legate între ele. După cum am menționat anterior, în cele ce urmează voi vorbi despre interesul manifestat de N. A. Bogdan față de studierea arhivelor, luând însă în considerare și preocupările sale privind istoria Iașului dar și diversele sale monografii cuprinzând teme de interes local sau național.

1. Câteva date privitoare la viața lui N. A. Bogdan

Născut la Iași, cel mai probabil la data de 10 mai 1858², N. A. Bogdan provenea din familia postelnicului Dumitru Bogdan. Mama sa, Profira Andriescu, era fiică de preot. În acest fel se explică

dubla componență a numelui viitorului monografist a capitalei Moldovei³. Studiile primare le-a făcut în Iași. El însuși nota referitor la acestea următoarele: „am învățat în școala din Trei Sfetitele, avînd ca institutor pe fostul diacon și povestitor Ioan Creangă, la care am stat în gazdă aproape trei ani”. A urmat cursurile liceale la Gimnaziul "Alexandru cel Bun" și la Liceul Național, fără a le termina, deoarece rămîne orfan la vîrsta de 16 ani. În 1879 s-a înscris la Conservatorul de Muzică și Declamațiuni din Iași, ale cărui cursuri le-a absolvit în 1882. Informațiile despre N. A. Bogdan lipsesc în perioada 1874-1879, dar putem deduce că acum poate fi plasat începutul carierei sale de publicist, deoarece între 1875-1876 redacta o revistă lunară, intitulată *Scrieri amuzante*. În anul 1878 publica în *Femeia română* și *Telegraful* din București, iar în 1879 la publicațiile ieșene *Steaua României* și *Zimbrul*. A fost angajatul profesorului Victor Castano, ca scriitor și traducător, perioadă în care și-a perfecționat limba franceză⁴.

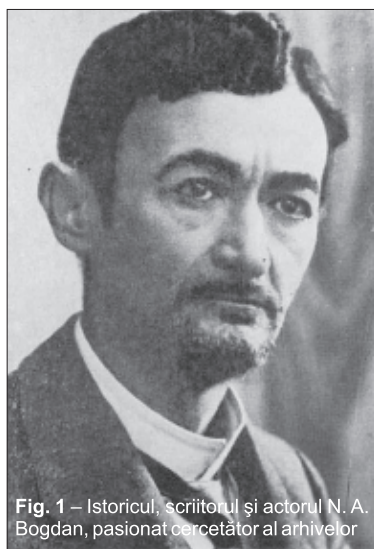

Fig. 1 – Istoricul, scriitorul și actorul N. A. Bogdan, pasionat cercetător al arhivelor

Începutul activității artistice a lui N. A. Bogdan este considerat momentul care coincide cu angajarea sa în colectivul teatrului ieșean, pe scena căruia a apărut între 1881-1884. A jucat cu predilecție în

piesele scrise, localizate și traduse de el. A părăsit ulterior scena pentru a se dedica ziaristicii, fiind printre primii ziariști profesioniști din Iași. A devenit apoi funcționar comunal, iar la primăria Iașului a fost pe rînd, funcționar modest, apoi șeful oficiului stării civile, șeful serviciului administrativ, secretar general și prim ajutor de primar⁵.

În 1885 N. A. Bogdan s-a căsătorit cu Alice-Isabela Barozi, realizînd împreună numeroase călătorii în străinătate, prilej pentru documentare în arhivele și bibliotecile Franței, Germaniei sau Belgiei. În 1920 îl găsim bibliotecar la Societatea Franco-română *Lutetia*. În 1904, la propunerea primarului de atunci al Iașului, Constantin B. Pennescu (1901-1904), redactează și tipărește în doar patru luni lucrarea monografică *Orașul Iași-odinioară și astăzi*, care în 1913, la a doua ediție, devine *Orașul Iași-monografie istorică și socială ilustrată*, opera capitală a vieții sale. N. A. Bogdan a primit în 1922 ordinul "Officier d'Instruction Publique", acordat de regele Ferdinand. Cicisprezece ani mai târziu, adică în 1937 a fost propus de Ilie Bărbulescu pentru titlul de Doctor Honoris Causa al Facultății de Litere din Iași. Doi ani mai târziu, la 17 aprilie 1939, N. A. Bogdan a decedat, fiind înmormântat la cimitirul Eternitatea⁶.

2. Opera autorului

Opera acestui cărturar este extrem de vastă, cuprinzând scrieri literare, (versuri și epigrame, un titlu reprezentativ fiind *Povestiri și anecdote din popor* (1892), nuvele, cronici, satire, amintiri ș.a.), scrieri dramatice, (*30 de comedii*, șase piese istorice), traduceri și adaptări (*Hamlet, prințul Danemarcei*, din 1887, diverse traduceri din Molière etc.). Scrierile sale monografice, cele mai importante pe care le-a lăsat N. A. Bogdan ca valoare din întreaga sa operă, sunt următoarele: *Orașul Iași-odinioară și astăzi*. Prima ediție a acestei cărți a apărut în 1904, fiind înmănată familiei regale, prezentă în acel an la Iași, cu ocazia sfințirii bisericilor Sfântul Nicolae-Domnesc și Sfinții Trei Ierarhi, ctitorii ale lui Ștefan cel Mare, respectiv Vasile Lupu, recent restaurate radical de către arhitectul francez André Lecomte du Nouy (1844-1914). O altă monografie cunoscută a lui N. A. Bogdan, pentru care a primit Medalia de Aur, este *Monografia Universității din Iași. 1860-1905*. Însă cea mai cunoscută monografie a acestui autor, este, fără îndoială, *Orașul Iași-monografie istorică și socială ilustrată*, publicată în 1913. Trezind un viu interes în epocă, apreciată de contemporani și de urmași, această lucrare este încă actuală, fiind probabil cea mai bine documentată monografie dedicată orașului

Contul Asociației Culturale
"ACADEMIA RURALĂ ELANUL"

2511.1-6065.1/ROL deschis la B.C.R. Bârlad

e-mail: revistaelanul@gmail.com

<https://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

Vlad Codrea, Univ. "Babeș Bolyai", Cluj-Napoca

Laurențiu Chiriac, Vaslui

Dan Ravaru, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

Simion Bogdănescu, Bârlad

Serghei Coloșenco, Bârlad

Mircea Coloșenco, București

Laurențiu Ursachi, Bârlad

Teodor Hardon, Rânzești

Florin Varvara, Sărățeni

Sorin Langu, Galați

Ciprian Toderășcu, Găgești

Tehnoredactare: Bogdan Artene

Tipar: SC Irimpeș SRL Bârlad

ISSN: 1583-3593

Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

lași. O altă operă importantă a lui N. A. Bogdan este *Regele Carol I și a doua sa capitală*, publicată la numai doi ani de la moartea lui Carol I, adică în 1916, ca un pios omagiu adus celui dintâi rege al românilor, și deopotrivă capitalei României din acel moment, orașul Iași. *Societatea Medico-Naturalistă și Muzeul Istorico-Natural din Iași* este o altă monografie scrisă de acest autor, publicată în 1919. N. A. Bogdan a avut și o importantă activitate publicistică, ce poate fi caracterizată ca fiind extrem de bogată, și care s-a concretizat în colaborări la diverse ziare și reviste, din țară sau străinătate. De cele mai multe ori, N. A. Bogdan și-a scris publicistica sub pseudonime ca Basile N., Cezar, Clio, Dan, lassiensis, N. a Irinei și altele. El însuși va scoate o serie de reviste, printre cele mai importante numărându-se *Scrieri amuzante*, *Cabinetul de lectură*, *Lupta cu viața*⁷.

3. N. A. Bogdan și Arhivele

Prima ediție a principalei lucrări a lui N. A. Bogdan, *Orașul Iași-odinioară și astăzi*, publicată așa cum am menționat anterior în 1904, a fost înmănată regelui Carol I și familiei sale chiar în anul apariției cărții, cu ocazia restaurării și resfințirii bisericilor Trei Ierarhi și Sf. Nicolae-domnesc. Ediția a doua nu este o reeditare a primei, ci o reconstruire din temelii a întregii cărți, acest lucru fiind observabil chiar din titlu. Referitor la materialul utilizat însuși autorul scria referindu-se la acest subiect: "ca ieșean, născut și trăit aici, mi-am iubit poate mai mult decât alții orașul, și am citi și am cules, oricând alte ocupații mi-au îngăduit, cărți vechi și nouă, documente, hărți, stampe, gazete, tradiții și povestiri de la bătrâni, tot ceea ce mi se părea a avea atingere cu ceea ce a fost sau mai este capitala Moldovei (...). Pe lângă materialul întâmplător ce posedam, cercetai și adunai de prin bibliotecile și arhivele publice și particulare, cit și de pe la mai mulți bibliofili și chiar bichiniști din Iași, București și de aiurea, tot ce putui și crezui interesant"⁸. Dacă pentru primele fascicule ale primei ediții a monografiei, care aveau 96 de pagini, N. A. Bogdan a consultat, după propriile mărturisiri, 145 de opere documentare și 20 de reviste, în ceea ce privește materialul documentar pentru cea de-a doua ediție a monografiei, trebuie remarcat că a consultat peste 650 de lucrări⁹, pe care le va include la sfârșitul fiecărei părți. El însuși spune că "am scotocit" documentele aflate la Arhivele Statului, Eforia orașului, Arhiva Universității din Iași, a Muzeului de Istorie Naturală, a Academiei Române din București, bibliotecile din Bruxelles, Postdam, Paris sau Berlin¹⁰. Deși a vrut să pregătească și o a treia ediție a monografiei, aceasta nu a reușit să apară din motive diverse¹¹.

Întreaga documentație pe care N. A. Bogdan a strâns-o despre istoria Iașului și nu numai, alături de documente personale, se păstrează în 38 de dosare la Biblioteca Centrală Universitară din Iași, iar alte două dosare sunt păstrate la Arhivele Statului Iași. Numărul de documente pe care dosarele amintite le cuprind este de 2854¹². Arhiva N. A. Bogdan păstrată la Arhivele Statului Iași, pe care am consultat-o în mare parte, fără a fi foarte vastă, este extrem de variată. Ea cuprinde de la diverse documente personale ale autorului până la lucrări cu caracter general despre Iași. Din prima categorie fac parte poze personale ale lui N. A.

Bogdan, precum și ale soției sale, cărți poștale primite de la diverse persoane, scrisori din corespondența sa ș. a. În cea de-a doua categorie intră versuri în limba franceză despre Iași, ilustrativă în acest sens fiind placheta *Les beautés de Iassy*, de Albert Patrognat, publicată în 1928, cuprinzând 13 poezii dedicate Iașului, buletinele electorale din 1919, cuvântarea regelui Ferdinand I din parlamentul țării, la depunerea jurământului din 1914, diverse reviste ș. a.

Toate acestea arată un personaj dinamic, cu un interes deosebit față de istoria propriului oraș, un adevărat cronicar al Iașului autentic, așa cum i se spune des. La finalul acestui demers se poate concluziona alături de Ionel Maftei, că N. A. Bogdan, „stimat și apreciat de contemporani, a fost pe nedrept uitat de urmași, deși lucrările sale reprezintă până în zilele noastre - izvoare prețioase despre trecutul orașului Iași”¹³.

Note :

1. Astfel, Ionel Maftei, în volumul IV din *Personalități ieșene*, publicat în 1975, la paginile dedicate omagiului lui N. A. Bogdan, respectiv 47-48, îl prezintă pe acesta drept *istoriograf și publicist*. În același registru, însă punând accent și pe latura sa de publicist, este prezentat N. A. Bogdan de Aurel Leon, în *Umbre*, vol. IV, Editura Junimea, Iași, 1979, pp. 175-184. N. A. Bogdan s-a considerat înainte de toate *publicist*, acest lucru fiind dovedit de faptul că parafa sa personală cuprinde alături de numele și adresa sa, acest termen. Pe majoritatea documentelor păstrate de la N. A. Bogdan la Arhivele Statului Iași se poate ușor identifica această ștampilă.
2. Această dată este mărturisită chiar de N. A. Bogdan. Totuși, în documentul eliberat la 2 iulie 1895 de Primăria Iașului, care ține loc de act de naștere, se specifică că N. A. Bogdan s-a născut la 10 mai 1854 – Cf. Olga Rusu, Constantin Ostap, *N. A. Bogdan (1858-1939). Scurtă bibliografie*, introducerea la reeditarea lucrării *Orașul Iași-monografie istorică și socială ilustrată*, Editura Tehnopres, Iași, 1997.
3. *Ibidem*.
4. *Ibidem*.
5. Ionel Maftei, *op. cit.*, p. 47.
6. Olga Rusu, Constantin Ostap, *Destinul unei cărți*, introducerea la monografia citată, p. XI.
7. *Ibidem*.
8. Fragment reprodus din încheierea volumului *Orașul Iași-monografie istorică și socială ilustrată*, ed. cit., p. 496.
9. Olga Rusu, Constantin Ostap, *Destinul unei cărți*, introducerea la monografia citată, p. XI.
10. *Ibidem*.
11. La Arhivele Statului din Iași se păstrează la fondul care poartă numele celui despre care vorbesc, manuscrisul ediției a treia, compus din ediția a II-a a monografiei și foarte multe adăugiri de mână, extrase din reviste, tăieturi din ziare, menite să îmbunătățească calitatea și cantitatea informațiilor oferite în edițiile anterioare.
12. Olga Rusu, Constantin Ostap, *Destinul unei cărți*, introducerea la monografia citată, p. XIII.
13. Ionel Maftei, *op. cit.*, p. 47.

Dor de mamă

În memoria mamei

O, mamă, bună mamă,
Te-am revăzut în mai
Și spun că mi-a fost teamă
De ochi-ți și de grai.

Ninsese iarși părul
Sub geam, la căscioară,
Și flori ardeau în măruț
Ca obrazul de fecioară.

Sub streășină, la geamuri,
Un cuib de rândunici,
Albine-n flori, pe ramuri
Și jos roi de furnici.

Tu mi-ai ieșit 'nainte
Și mă priveai din prag
Și mi-ai adus aminte
Cât eu ți-am fost de drag.

Apoi ți-am dat obrazul,
Tu, mâna să-ți sărut,
Ți-a dispărut necazul
Și tare n-aș fi vrut...

Era poate mai bine
Cu vorba să mă cerți,
Mi-ai spus printre suspine:
... „Sunt bine!” și mă ierți.

Dar lacrimile-acelea
Ce rost au mai avut?
Nu povesteau durerea
Prin care ai trecut?

Că eu plecat departe
De tine am cam uitat,
Că rar ți-am trimis carte
Și tot nu m-ai certat.

Că tu-n singurătate,
Ai suferit, o știu,
Și tot visai că-ți bate
La ușă al tău fiu...

.....
Acum din veșnicie,
Tristeții nu-i dai glas,
În sufletul meu vie
Tu, mamă, ai rămas.

Corneliu VĂLEANU